

IX. évf. 102. sz. 2018. március

KAKTUSZ ÉS POZSGÁS

A Magyar Kaktusz és Pozsgás Társaság internetes újságja

„Sok érték veszett már el az emberiség kárára úgy, hogy azok, kik sok tapasztalatot hordtak össze önmagukban, azt üzleti titokként szigorúan megőrizték s magukkal vitték a másvilágra is. Úgy tűnik fel nekem, mintha ezek tolvajok lennének, mert az emberi fejlődés eredményét, saját tudásukat, önző célokból utódaiktól s fajrokonaiaktól eltulajdonították.” (1927)

dr. FÖLDI FERENC

Az Országos Magyar Kertészeti Egyesület Kaktuszkedvelők Szakosztálya Elnöke

Debreceni Pozsgástár

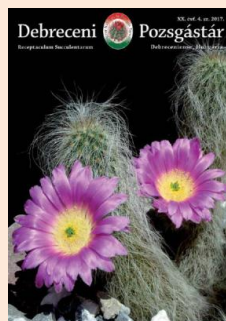
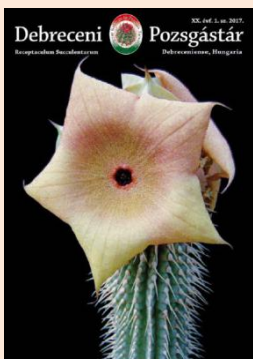
Egy évre csak 5.000,-Ft!

Érdeklék a pozsgásnövények, a kaktuszok?

A világ élvonalába tartozó írásokat akar olvasni újonnan felfedezett növényekről?

Ismerni akarja élőhelyüket? Szeretné beszerezni e növényeket?

Színvonalas, teljesen színes és pontosan megjelenő folyóiratot szeretne?

Debreceni Pozsgástár

Megjelenik évente négy alkalommal, újságként 60 teljesen színes, összesen 240 oldalon, kiváló színes képekkel.

A postai költség bérmentesítve a megadott címig!

Előfizetés történhet belföldi rózsaszínű postai utalványon és banki átutalással a

Magyar Kaktusz és Pozsgás Társaság Közhasznú Egyesület számlaszámára:

60600084-14000072, Hajdú Takarékszövetkezet.

Újságunkat régebbi előfizetőinknek is csak akkor tudjuk postázni, ha az éves előfizetési díjat befizették!

Érdeklődés, információ: Szászi Róbert, e-posta: nogorobert@gmail.com, tel: 30/425-6067

Barizs Dániel, e-posta: barizs56@gmail.com

KAKTUSZ és POZSGÁS

Magyar Kaktusz és Pozsgás Társaság Közhasznú Egyesület internetes újságja

Kiadja: Magyar Kaktusz és Pozsgás Társaság Közhasznú Egyesület, Debrecen

4078 Debrecen-Haláp, Tanya 93. E-posta: nogorobert@gmail.com

Szerkesztőség: m.kaktusz.es.pozsgas.tarsasag@gmail.com

Elérhető honlapunkon: <http://kaktusz-es-pozsgas-tarsasag.hu/hirleveleink>

Készíti: Ficzer Miklós

© Ficzer Miklós © Magyar Kaktusz és Pozsgás Társaság, Debrecen

A DEBRECENI POZSGÁSTÁR OLVASÓIHOZ

Kérjük a Debreceni Pozsgástár olvasóit, hogy aki a negyedévek végén nem kapja meg a Debreceni Pozsgástárt, azt feltétlenül jelezze az alábbi elérhetőségen: nogorobert@gmail.com Jelzésük azért fontos, mert a Debreceni Pozsgástár postázásához napra kész nyilvántartás szükséges. Csak így kerülhető el a postázás esetleges elmaradásával járó kellemetlenség. Sajnos, akaratunkon kívüli okok miatt minden negyedévben előfordul néhány kézbesítés elmaradás. Az elmaradások gyors pótlásához kérjük mielőbbi visszajelzésüket az következő elérhetőségeken: *Szászi Róbert*, e-posta: nogorobert@gmail.com, tel: 30/425-6067

Megértésüket, segítségüket köszönjük.

„Mindennek tetszeni lehetetlen, akarni együgyűség”

Mindenes Gyűjtemény, 1789.

T A R T A L O M

Címlapon: Titanopsis calcarea. Fotó: Deli Tamás.

Ficzere Miklós: A Debreceni Pozsgástár 2018. 1. újságjából.....	4
Pozsgás-munkanaptár — aktuális teendők március hónapra	7
Kiss László: A kaktuszok oltása és vegetatív szaporítása során szerzett tapasztalatok.....	8
Ficzere Miklós: Pozsgás növények Kitaibel Pál gyűjteményében.....	10
Nagy József: Iskolaprogram – Barsi Dénes Ált. Isk. Komádi.....	22
Szeberényi Lehel: Részlet Ilosvai Varga Istvánról.....	23
Nagy Sándor: A kaktuszok tartásáról. 2. rész.....	24
Fábián László: Frič-i megnevezések és a ma használatos alakjuk. 2. rész Melléklet a <i>Alberto Vojtěch Frič</i> , <i>egy rendkívüli életút</i> című sorozathoz.....	28
Czauner Péter: Bátorságpróbáló télálló kaktusz – Kert-ész	30
Kiss László: Etimológia szótár – <i>lembcke</i> - <i>leucorhodanthus</i>	31
Hátlap – Gyerekek rajzai kaktuszokról: Horváth Adrienn és Bora Patik rajza.	

A DEBRECENI POZSGÁSTÁR 2018. 1. ÚJSÁGJÁBÓL

Bevezetőként néhány olyan dologról, amelyek kérdésként már valószínűleg felmerülhettek a Debreceni Pozsgástár olvasóiban. Az első kérdést a tartalom egyik címe szolgáltatja: Leccinum J. Garcia Morales: *Turbinicarpus Tamaulipasban*. A kérdés: Miért nem Turbinicarpusok?

A válasz: Turbinicarpus egy nemzetség tulajdonneve, ebből a nemzetségből csak egy van, így értelmezhetetlen a többes szám. Egy nemzetségnév önmagában is egy nemzetséget jelent, nem feltétlenül kell kiírni, hogy Turbinicarpus nemzetség. Turbinicarpus önmagában is jelenti az idetartozó taxonokat. Így értelmezi szerzőnk a Turbinicarpus szót.

Másik kérdés: A botanikatörténeti írásoknál miért nem használ magyar ábrázolásokat is a szerző? Sajnos nagyon egyszerű a válasz: Mert ilyenek nincsenek. Magyar rajzolótl ilyen nem létezik. Ha valaki tudna róluk, kérem értesítsen.

Harmadik kérdés: Miért kell közreadni azokat a táblázatokat, amelyekben csak néhány szukkulens növény található, a

többség viszont nem az? A történeti kutatás során megtalált növényleltárak, listák újságunkban először kerülnek publikálásra, feldolgozásra, rávilágítva olyan növényekre, amelyek hazai jelenlétéről eddig a kerttörténet nem tudott, ill. ezeket a listákat nem ismerte. Emiatt kihagyásuk nem lenne ésszerű, első közreadójuk a Debreceni Pozsgástár, s mint ilyen, forrás értékű kiadvány. Negyedik kérdés: Némelyik írásban sok az idegenszavak kiejtés szerinti átírása. Miért ez a gyakorlat? Ez a gyakorlat Fábián László írásait jellemzi és jellemezni is fogja. Mit ír erről maga Fábián László?

„Szeretném az olvasó elnézését kérni, hogy a Frič fordításokban a kaktuszok botanikai elnevezéseit gyakran fonetikusán írom és kis betűvel. A cseh nyelv ezt lehetővé teszi, és főleg a növénykedvelők körében ez egy bevett szokás. Ez nem tiszteletlenség a növényekkel szemben, hanem éppen ellenkezőleg, így mutatják ki szeretetüket feléjük, sokukat becézik is. A csehek viszonya a természet iránt más, mint az egyéb nációké, ezért értek el olyan magas szintű eredményeket a kaktológiában, a díszállat tartásban és a különféle növénycsoportok termesztésében. Az elnevezések ragozása így egyszerűbbé válik. Személy szerint én helyeslem ezt, de a magyar nyelv helyesírása erre nem ad egyértelmű szabályozást, ami a köznevesítést illeti.“

De átírja a kovboj szót is, ami nálunk cowboy. Utánanéztem, tényleg azt írja a cseh és szlovák: kovboj. Azokhoz a népekhez tartoznak, amelyek a saját nyelvükhöz igazítják az idegen szavakat, ilyenek az angolszász, a kínai, stb., hogy csak a legszélesebb körben beszélteket említsem. A gátfutónknak nem azt mondják az angol nyelvűek Baji, hanem 'badzsi', meg sem próbálják úgy ejteni, ahogyan mi! Mi pedig nagy szolgálalkúségünkben és másokhoz való alkalmazkodási kényszerérzetünkben nevéssé tesszük írásunkat és kiejtésünket. Hagyjuk megforgatni neveinket is, nem Nagy Géza, hanem Géza Nagy. Pedig tudhatná minden magyar, több mint 1,6 milliárd ember írja úgy, ahogyan mi, vagy mi ahogyan ők. Hogy mekkora ez a szám? Jelenleg meghaladja három kontinens együttes lakosságának összegét. A Szlovákiában élő Fábián László átírásaival egyetértve azokon sem most, sem a jövőben nem kívánok változtatni, hagyjuk meg számára az ott eltanult lehetőséget, s nyelvünk védelmében tanulhatunk az ottaniaktól.

Kiss László Magvetési tanácsadó; a kaktuszok magvetéssel történő szaporítása írásában az előttünk álló néhány hónap időszere teendőjéhez ad hasznos tanácsokat. A kaktuszok magvetéssel való szaporítása az egyes fajok túlélése, fejlődése szempontjából kiemelt fontossággal bír. Összehasonlítva a vegetatív szaporítással, van egy fontos előnye, ami

mindenképpen mellette szól, mégpedig az a genetikai, biológiai sokszínűség, ami a természetes kiválasztódás és a fajok fejlődésének fontos feltétele. Bizonyos mértékben hozzájárul az élőhelyi állomány fennmaradásához, kíméléséhez. A továbbiakban a hagyományos magvetés kerül ismertetésre. (...) Élőhelyükön a termésből kihulló, vagy az állatok, a madarak, és a bogarak által széthordott magok a talaj mélyedéseiben, a kövek között, a növényzet takarásában állapodnak meg, ahol kedvező mikroklíma alakul ki, megteremtve a magok csírázásának és a magoncok fejlődésének feltételeit. Belátható, hogy számos feltétel véletlenszerű egybeesésének kell bekövetkeznie a növény szaporodása, továbbterjedése érdekében. A természetben keletkező magoknak csak a töredékéből, néhány faj esetén a magok milliomod részéből kelnek ki utódok és érik meg a kifejlett méretet, mert egy részük elpusztul más élőlények miatt, mint a táplálkozási lánc egyik eleme, mások részére nem teremődnek meg a csírázás és a későbbi fejlődés feltételei, stb. A gyűjtők által elvetett magok esetén a szükséges feltételeknek ember általi megteremtése eredményeként jóval kedvezőbben alakul a kelési arány. A kikelt magoncokat közvetlen érő napfény egyes összetevői, pl. a túl sok hőszugárzás, az ultraibolya sugárzás, stb., akár a magvetés teljes pusztulását is okozhatják. (...) A gyűjtőtársak szíves figyelmébe ajánlom szűkebb környezetemből Deli Tamás, Rácz László, Szabó Imre, Szászi Róbert személyét, akik figyelemre méltó gyakorlatot szereztek a kaktuszok és poszsgások szaporítása terén!

Leccinum J. Garcia Morales Turbinicarpus Tamaulipasban 2. rész.

A tanulmány szerzője biológus, szakember a növénytanban és az entomológiában (hatlábú rovarok tudománya), de mesterfokozatot ért el az erdészeti tudományban is a Nuevo Leóni Egyetemen. A kaktuszokat 1994 óta tanulmányozza, és néhány új, tamaulipasi kaktuszfajt fedezett fel és írt le. Bár elsősorban botanikai tudományokkal, ezeken belül is a kaktuszok családjával foglalkozik, de tanulmányozza az északkelet-mexikói virágos növényeket is, és zoológusként a szkarabeuszfélék (*Scarabaeidae/Coleoptera*) néhány új taxonját írta le. A Tamaulipas-környéki coleopterofauna kutatása jelenleg is munkája tárgyát képezi. A természet lelkes rajongója, aki nemcsak új taxonokat fedez fel, hanem egyúttal természetfotós is. 1995 óta számos tudományos fórum előadója. Előadásai működési területének (Tamaulipas, Nuevo León) biodiverzitásával (az élővilág változatossága), és természetvédelmi helyzetével foglalkoznak. Kutatásairól írja: „Tamaulipas állam dél-nyugati részén több kaktusz élőhelyet is felkerestem. Miquihuana város és a szomszédos Nuevo León környéke valóságos kaktusz paradicsom. Az államban élő kaktusz fajok fele fellelhető ezen a vidéken. Miquihuana környékén, a tölgyerdők szélén 2700-3200 m magasságban él a *Turbinicarpus beguinii* több populációja. Ez az egyedüli *Turbinicarpus* faj, ami kedveli a hidegebb és szelős környezetet, és jól elviseli a hosszabb ideig tartó fagyokat és havat is. Éppen ezért kicsit problematikus tartása a meleget, zárt helyet biztosító gyűjteményekben. Más fajokkal ellentétben elviseli, sőt talán kedveli is a savas, több szerves anyagot tartalmazó talajt. Nyár folyamán jól elviseli a nedvesebb talajt is. Ez köszönhető a szétterjedő, közel a talaj felszínéhez elterülő gyökérzetének, ami akár 50 cm sugarú körzetben

is szétterjedhet a növény körül. A fajnak nagy az elterjedési területe Mexikó észak-keleti részén, északon Coahuilától és Zakatecastól kezdődően egészen délre Nuevo León, Tamaulipas, San Luis Potosi államokig. Egyesek véleménye szerint az északon honos populációk akár egy más alfajhoz is tartozhatnának.”

Fábián László Alberto Vojtěch Frič, egy rendkívüli életút. 13. rész Epilógus (?). A kérdőjellel azt fogalmazza meg a szerző, ha talál megfelelő anyagot, akkor lehet folytatás, de egyelőre ez a vége. Fábián írja: „A cikkeim rendszeres olvasói bizonyosan emlékeznek Cserwuisra, a csamakokó törzs tagjára, akit Frič kénytelen volt magával vinni Közép-Európába, mivel a törzs rejtélyes betegségben szenvedett és rajta szerette volna elvégeztetni a lehetséges gyógymódot. A betegséget sikerült felismerni és hatásosan meggyógyítani. A történet a Cserwuis, avagy Pachekából Pachekába, közép-európai kerülővel címen jelent meg. Szívem szerint lefordítanám az egész könyvet, mert a leírt mulatságos, néha groteszk történeteket bizonyosan sokan szívesen elolvasnák. A történet utolsó fejezetét mégiscsak lefordítom, azért is, mivel a napjainkban történt események, természetesen Frič életével kapcsolatban, szorosan összefonódnak. (...) A következő idézet egy fejezet címmel kezdődik: ”**A legnagyobb kusia (hazug).** Mindennek megvan a maga vége, ezért a folyókanyarban hirtelen megjelent Bahia Negra erőd teljes szépségében, Cserwuis sokszor megálmódott Pachecája. Az összes csamakokó már természetesen tudott érkezésünkről, mivel az ő drótnélküli füsttávírójuk teljes mértékben hibátlanul működött.” A folytatásban érdekes részleteket tudhatunk meg Frič dél-amerikai leszármazottairól, és egyikük látogatásáról a mai Csehországban.

Ficzere Miklós Pozsgás növények magyar kastélyokban az 1700-as években. II. rész: Hajós, Nagykaroly, Bánfalva, Csákvár. A szukkulens növények magyarországi jelenlétéről eddig szinte nem volt semmi ismeretünk. Az újabb adatok is rációznak arra a megállapításra (Szabó Krisztina, <http://www.c3.hu/~mkoe/matort.html>), miszerint 1689 után, Szentiványi Márton *Curiosora et selectiora variorum etc.* című munkáját követően egy hosszabb homályos időszak következik. Senki nem tesz említést a Magyarországon megtalálható kaktuszokról. Nemcsak szukkulenesek vannak a kertekben sok más egzóta növény mellett, hanem üvegházakról és ablakos melegágyakról is értesülünk.

Nagy Marianne A Hoya fajok felhasználásának lehetséges területei. A szerző a lakótér, a miniatűr üvegházak: zárt virágablak és florárium, a télikert, üvegezett veranda, ablak- és lodzsakert, üvegház tartásra alkalmas fajait és tartási körülményeit ismerteti, kiemelve, hogy a *Hoya* fajok díszítő értékét nemcsak a változatos alakú és nagyságú levelekből álló szép lombzat adja, hanem porcelánhatású, gyakran illatos virágzatuk. Természetes hazájukban és őshonos területeiken kívül eső melegebb éghajlaton (akár Dél-Kaliforniában, Floridában, Hawaii-on) a szabadban is tarthatók (pl. fatörzsre vagy lugasra futtatva), mérsékelt övön (így hazánkban is) azonban üvegházi vagy szobai elhelyezést kívánnak, mivel nagy többségük fagyérzékeny (Brickell, 2001). Nyáron a teraszra vagy a kertbe is kihelyezhetők tűző napsütéstől, esőtől és szélétől védett helyre. Annak érdekében, hogy tartósan jól érezzék magukat, olyan tenyészhelyet érdemes választani részükre, amely a lehető legjobban megközelíti a természetes élőhelyükön uralkodó körülményeket. Írását érdekes és gyönyörű képekkel teszi szemléletessé.

Szabó Gábor A természet néhány apró fogásáról. Ritka az olyan cikk, amely képekkel is igyekszik alátámasztani a szerző növényekre vonatkozó, a természet, tartás fogyatékoságából bekövetkező változásait, károsodását. A képek a mondanivaló mogorva valóságát bemutató gyászos hangulatot tükrözik, hiszen ezek a növények gyakran a túlvilág felé vezető úton haladnak, vagy onnan próbálnak visszatérni az életbe. Szabó Gábor egyik tapasztalata, hogy „rengeteg hasznos információt raktározunk el az agyunkban egy kis fiókocska fenekére egy eldugott sarokba, és az idők folyamán rengeteg szemét információval letakarjuk. Ezért ha valami apróságról van szó, tudjuk, hogy hallottunk róluk, de mire esetleg előkotorjuk a szeméthalom alól az információt, már késő! Szerintem, hogy néha az apró „információkat” feljebb raktározzuk el és a régi információkat felfrissítve egy újabb látószögből ismerjük meg, nem árt, ha újra és újra elolvassuk. Alább egy pár nagyon egyszerű apróságról fogok szót ejteni.”

POZSGÁS-MUNKANAPTÁR — AKTUÁLIS TEENDŐK MÁRCIUS HÓNAPRA

E rovatunkban hónapról hónapra összegyűjtjük a jellemzően előforduló ápolási munkákat, amelyek pozsgás növényeink sikeres nevelését segítik.

1. Március elején már mindenképpen érdemes figyelni a hőmérséklet emelkedésére és a korábbinál több napsütésre. Ez különösen jellemző a hónap közepétől. Akinek nincs fólia- vagy üvegháza, az a fényszegény teletetű helyről már kiviheti növényeit világosabb helyekre, és kezdheti növényei szoktatását a napsütéshez úgy, hogy árnyékosabb helyet biztosít részükre vagy árnyékolásról gondoskodik áttetsző anyagok használatával. Ez azért lényeges, mert szoktatás nélkül a növényeken égési foltok keletkezhetnek. Az alkalmazkodás, szoktatás ideje kb. 3 hét. Fólia és üvegházban is megkezdhetjük az intenzívebb szellőztetést a nappali, melegebb órákban. Az erős napsugárzás ellen itt is kell védekezni árnyékolással, melynek egy olcsó módja, amikor permetezőből mészfestékekkel befűjjük az üveg és fólia felületet kívülről. Nem a legesztétikusabb, de az esők hatására folyamatosan lekopik ez a réteg, és ahogyan kopik, úgy növekszik apránként a bejutó fény erőssége.
2. A növények nyugalmi állapotának végét mutatja, amikor a hajtások tetején, a tenyészócsúcs környékén friss, üde, zöldes vagy más élénkebb színeződés látható. Ekkor a melegebb napokon langyos vízzel permetezhetünk, de ez a permet olyan legyen, mint a hajnali harmat. Két, három órán belül le tudjon száradni. A bimbózó példányoknak adhatunk valamivel több vizet.
3. A szabadba, fedett helyre pakolt növényeknél a napsugárzáson kívül az éjszaka még előforduló fagyok jelenthetnek gondot. Ellene takarással, pld. újságpapír többrétegű elhelyezésével védekezzünk. Figyeljük az időjárás jelentést!

Sulcorebutia jolantha
HS 68.
Kép: Erdei Gyula

4. Fólia és üvegházban a hónap végétől kezdhethetjük a locsolást, de csak kis vízadagokkal, a cserepek földje még ne vizesedjen át teljesen. Hogy ki, mikor kezdje el a rendszeres öntözést, arra nem mondható általános szabály. Befolyásolják a termesztés felté-

telei, adottságai, és legfőképpen az időjárás. Napos, melegebb időszakban lehetünk bátrabbak, de csak annyival, hogy az esetleg bekövetkező hirtelen lehűlés ne okozhasson visszafordíthatatlan károsodást öntözött növényeinknél.

5. Akinek a tél folyamán nem volt kedve vagy ideje a szükségessé vált átültetéseket elvégezni, azok most elkezdhetik a munkát. A lényeg: az átültetéskor használt új talaj teljesen száraz, porhanyós legyen! Ilyen talaj felhasználásával a tél folyamán bármikor átültethetjük nyugalmi állapotban lévő növényeinket!

6. Jó időben vethetünk is, de ilyenkor még a vetés hőmérsékletét mesterségesen, fűtéssel kell biztosítanunk. A vetéshez szükséges tudnivalókat megismerhetjük a Debreceni Pozsgástár és a digitális Hírleveleink, ill. a Kaktusz és Pozsgás Magazinunk korábbi számaiból.

Ficzere Miklós

A KAKTUSZOK OLTÁSA ÉS VEGETATÍV SZAPORÍTÁSA SORÁN SZERZETT TAPASZTALATOK

Írta: Kiss László, Orosháza

Sokáig ellene voltam a kaktuszok vegetatív módszerrel való szaporításának. Gyűjteményemet magam jobbra magvetéssel szaporítottam, ami sok tekintetben nem veszi fel a versenyt a vegetatív szaporítással. Ez elsősorban üzleti szempontból igaz, mert az igazi lehetőséget az intenzív szaporításra ez utóbbi hordozza magában.

Az idegenkedés fő oka az volt, hogy a kurrens fajokhoz csak azon kereskedőktől lehetett hozzájutni, akik a nyugatról beszerzett kevés számú klónt maguk vegetatív úton szaporították el. Ennek következményeként egyszerre kevés (1-2) klónból került piacra a ritkaság, melyek alig tették lehetővé az idegenporzó fajoknak magról történő szaporítását. A háttérben lehetnek üzleti megfontolások, de hát csak ezeket a növényeket lehetett beszerezni. Így a magról való szaporítás csak szerencse, vagy másik klón beszerzése után vált lehetségessé! A rendszer így működött! De legalább működött, s ennek ismeretében tudtuk beszerezni a keresett fajokat. A fő gond az volt, hogy az árult növények nem klónonként voltak beszerezhetők, mert ez már sok plusz odafigyeléssel, és munkával járt volna. A magam részéről azért kezdtem foglalkozni ezzel a módszerrel, mert igyekeztem minél hamarabb saját természetett maghoz jutni, első sorban az idő lerövidítése, és a magbeszerzés költségcsökkentése végett.

Még mielőtt belekezdenék a tapasztalatok ismertetésébe, néhány dologra szükséges kitérni:

a., A *Pereskopsisra* való oltáshoz, egészséges, erős gyökérzetű, a hajtás csúcán friss, zöld, nem fásodott, a művelet előtt vízzel felszívott alanyra van szükség. A teletetésükhöz legalább 8°C, de inkább magasabb hőmérséklet szükséges, különben az alanyok könnyen elpusztulnak, főképp, ha megöntözzük a talajt. Ezen nemzetség fajai többnyire csak ideiglenes alanyként nevelik a rájuk oltott nemeseket, mert sok esetben a kifejlett nemes súlyát sem bírják el! Nagyon jól hasznosítják a számukra juttatott műtrágyákat. Kimondottan intenzív fejlődést biztosítanak a nemesek részére. A nem sarjadó fajok oltás esetén gyakran több sarjat is nevelnek. Az oltvány leválasztásakor a nemes részből maradéktalanul el kell távolítani a *Pereskopsis* csontot, mert akadályozhatja a gyökeresedést.

1. *Pygmaeocereus bieblii* ssp. *kuehhasii* 2011. évi oltványok.

2. 2017. évi *Lophophora* oltványok

b., A nemeseket akkor lehet oltani, ha már elérték a 3-6 mm-es átmérőt. Az 1-2 mm átmérőjű nemesek oltásával csak annak javasolt próbálkozni, aki már kellő jártassággal rendelkezik. Az oltás eredményességéhez fontos szem előtt tartani, hogy a kis magoncon már kellő számú,

tövises areola legyen. Ez elsősorban a sarjképződéshez figyelembe veendő szempont, de a fejfel lefele oltás sikerességnek is egyik feltétele. Azért az egyik, mert tapasztalatom szerint ez faj és hajlam kérdése is!

c., A nemesek oltásakor a merőleges, roncsolás mentes vágásra, éles késre, pengére van szükség. Vágás előtt vagy után a felületen túlnyúló töviseket távolítsuk el. A nemeset az alany közepére kell illeszteni és kézzel, de érzéssel rányomni. Külön leterhelésre, rögzítésre nincs szükség! Viszont fontos, hogy a felületek folytonos illeszkedését oldalról is ellenőrizzük, és ha kell, újból illesszük össze a nemeset az alannal! Ezt követően páraszekrénybe kell helyezni, ahol kb. egy hét alatt befejeződik az alany és a nemes összeforrása. A szükséges vízutánpótlást felszívással végezzük, hogy a csatlakozási felületet ne érje víz! Ezt a további 1-1,5 hónapban tanácsos betartani a pusztulások elkerüléséhez.

3. 2013. évben vetett és oltott *Acharagma huasteca* 2017-ben

oltási méretet el nem érik, vagy addig, amíg az alany kellő ütemben tudja a nemeset nevelni, s amikor a továbbfejlődés megáll, vagy lelassul, akkor le lehet választani a nemeset teljes egészében és meg lehet gyökereztetni. Megoldás lehet az is, hogy a nemes felső részét levágjuk, és végleges alanyra oltjuk, majd tovább neveljük cserére, eladásra, vagy továbboltjuk újabb sarjak nevelésére, sarjak nyerésére. Az alanyon meghagyott nemeset tovább nevelhetjük újabb sarjak nyerésére, amelyeket a kívánt méretet elérve legyökereztethetünk, vagy az előbbi céllal, és módszerrel újra olthatunk. Ez többet érő módszer szakmailag, botanikailag és anyagilag is, ha a klónok folyamatos nyomon követését lehetővé téve végezzük. A képek a Pereskiopsisra való oltást szemléltetik. A következőkben az egyes fajok feloltását és a szerzett tapasztalatokat ismertetem

A képeket készítette a szerző saját gyűjteményében.

d., Az oltást követően elvégzendő feladatokat végső soron az oltás végső célja határozza meg. Ha a cél, a feloltott növény mielőbbi gyűjteményben való elhelyezése, akkor a kívánt méret elérésekor a nemeset tovább lehet oltani végleges alanyra, vagy meg lehet gyökereztetni. Ez utóbb egy-két héttől, több hónapig, vagy még tovább is tarthat, amivel érdemes számolni! Továbboltás esetén a nemes csonkját a Peireskiopsisra tovább neveljük. A megjelenő sarjakat vagy tovább oltjuk, vagy meggyökereztetjük. Amennyiben minél több, vagy számunkra több nemesre van szükség, akkor már a kezdetektől figyelemmel kell kísérni a nemes növekedését, és az esetleges sarjak kifejlődését, mert amennyiben eléri a Pereskiopsisra való továbbolthatóság méretét, ami 4-5 mm, akkor ezt el lehet végezni, akár még abban az évben, legalább egy alkalommal, vagy a további években. A jól sarjadó fajoknál tovább lehet nevelni a sarjakat addig, amíg a számunkra kívánt tűzdelési, vagy

POZSGÁS NÖVÉNYEK KITAIBEL PÁL GYŰJTEMÉNYÉBEN

Írta: Ficzere Miklós

Legnagyobb botanikusunk, a német anyanyelvű Kitaibel Pál elsősorban a Kárpátok által övezett hazánk növényeit gyűjtötte, és ezzel a gyűjtéssel alapozta meg főművét, a *Descriptions et icones plantarum rariorum Hungariae*, magyarul (*Magyarország ritka növényeinek leírásai és képei*), amely latin nyelven három kötetben jelent meg, sorrendben 1802-ben, 1805-ben és 1812-ben, összesen 280 kiváló színes rézmetszettel. Az első kötet a Magyar Középhegységben, az Alföldön, a Bánságba tett első úton és a Máramarosban gyűjtött 100 fajt, a második kötet szinte minden horvátországi növényritkaságot, összesen 100 fajt, míg a harmadik kötet 80 olyan fajt tartalmaz, amit csak később tudtak meghatározni. A 200 példányban kiadott könyv már megjelenésekor is a drága és ritka kiadványok közé tartozott. Reprintben 2004-ben adták ki 160.000,- Ft áron. Művében 280 ritka, az akkori Magyar Királyságban előforduló növényt említ, köztük két pozsgás növényt találunk a 2. kötetben. A *Sedum spathulatum* (= *Sedum cepaea*) leírása a 108. oldalon, rajza a 104. táblán. Kitaibel a Mehádia környéki hegyekben gyűjtötte be. A másik varjúháj a *S. glaucum* (= *Sedum hispanicum*), élőhelyeként jelöli a Bánátot, Horvátországot, a Mátrát és a Tokaji-hegységet. Rajza a 181. táblán. Gombocz közlése szerint útjai alkalmával a magyar népies növényneveket is gyűjtötte, amelyekből úti naplóiban több mint 200-at említ. Beregi naplójában 1803-ban jegyezte fel Erdőbényén a 'Kövér Rózsa' (*Sempervivum* sp.), Tállyán a 'Varnyu-háy' (*Sedum maximum*), 1799-es baranyai naplójába Sümegen a 'Sikosfű', Tihanyban a 'Tehén Csöcse fű' neveket. Ez utóbbi kettő szintén a *Sedum maximum* népies tájneve.

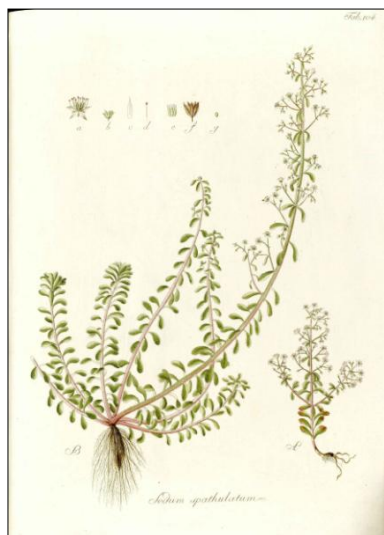
Kitaibel 1784-től kezdve lelkes munkatársa az egyetemi Fűvészkertnek Pesten, és egyik fő feladatának tekintette a szárított és préselt növényekből álló herbáriumi gyűjtemény létrehozását. Herbáriumi gyűjtésének célja Magyarország flórájának (*Flora Hungarica*) monografikus leírása lett volna, de ebben korai halála megakadályozta. A 13.243, de ha az *a*, *b*, *c*, stb. jelzésű betéteket is hozzászámoljuk, akkor összesen 14.702 lapot számlál herbáriuma, amely a Magyar Természettudományi Múzeum Növénytárában található, mint egyike nemzeti kincseinknek, még akkor is, ha néhány vélemény szerint elavult, idejét múlt. E vélekedések ellenére a herbáriumoknak döntő szerepük lehet egy-egy növény rendszertani, nevezéktani besorolásának eldöntésében, jó állapot esetén genetikai vagy más molekuláris vizsgálatokra. Herbáriumához Kitaibel külföldről is kapott növényeket, ugyanakkor sok általa begyűjtött növény csak külföldi herbáriumokban lelhető fel. A herbárium közel 8.000 féle növényéből a külföldi 2.290, a többi kifejezetten magyarországi, közöttük sok az olyan példány, ami alapján új fajt vagy alfajt írtak le. Saját maga kb. 150 új taxont írt le a tudomány számára. Kitaibel halála után a teljes herbáriumi anyagot az ásvány gyűjteménnyel együtt József nádor vásárolta meg 7000 Ft-ért, amely akkoriban hatalmas összeg volt. A herbárium anyagát Jávorka Sándor dolgozta fel a korabeli rendszertannak megfelelően, amely a Magyar Természettudományi Múzeum évkönyveiben jelent meg öt részletben 1926 és 1936 között. E feldolgozás alapján alábbiakban közlöm a herbárium pozsgás növényeit. Római számmal jelölve a csomagszáma (*fasciculus*),

1. Divald Károly (Budapest) heliogravur képe Kitaibel Pálról ismeretlen szerző rajza után.

arab számmal a növény száma, a herbáriumi ív száma. Az *ex horto* jelzésűek a pesti növénykertből származnak, sok helyen Kitaibel megadta a termőhelyet és a gyűjtő nevét, ill. ahonnan és akitől kapott növényt. A szögletes zárójelben lévők nevek Dr. Jávorka Sándor által beírt, az ő korában elismert nevek! A jelenleg érvényes neveket vagy megjegyzésemet < > jel között adtam meg, ahol ilyen jelzés nincs, ott az eredeti név ma is érvényes. Mind Kitaibel, mind Jávorka megjegyzéseiből csak néhány, szempontunkból érdekesebb megjegyzést tartottam meg. A *S. hispanicum* egy példánya a pesti növénykertből No. 320., és egy példány a Festetics Kastély kertjéből való a No. 320.a. számú íven. Az *Euphorbia myrsinites* szukkulens volta vitatható, a *Mesembryanthemum glomeratum* L. megoldatlan név, Linné leírása alapján nem beazonosítható növény.

2. Balra a *Sedum spathulatum* (mint *Sedum cepaea*) rajza.

3. Jobbra a *Sedum glaucum* (mint *Sedum hispanicum*).

Kitaibel Pál - Waldstein-Wartenbur,
Franz de Paula:
*Descriptiones et icones plantarum
rariorum Hungariae. 2. kötet, 104. és
181. tábla.*

KITAIBEL HERBÁRIUMÁNAK SZUKKULENS NÖVÉNYEI

Aloe retusa (XII. No. 103). <Haworthia retusa>

Cactus grandiflorus (XIV. No. 119). <Selenicereus grandiflorus>

Cotyledon

Umbilicus a Balbis (XLVIII. No. 28). <Umbilicus rupestris>

Crassula XI.

coccinea (No. 224).

connata (No. 223).

cordifolia ab hortulano Seidel Dresdae (No. 222). <Aptenia cordifolia>

glomerata (No. 221).

spathulata a Seidel Dresdae (No. 220).

Euphorbia XIV.

dendroides — a Balbis (XLVII. No. 258).

elliptica mihi (No. 47) [*polychroma* Kern. f. *foliis angustioribus*] <Euphorbia silenifolia>

Myrsinites, (No. 94)

Mesembryanthemum XLIX.

barbatum Ex horto (No. 44) <Trichodiadema barbatum>

glomeratum? sed folia subconnata (No. 45, 47).

pinnatifidum Ex horto (No. 46). <Aethephyllum pinnatifidum>

Pelargonium XXIII. (1. még *Geranium*)

coriandrifolium (No. 33) <Linné által elnevezett, nem beazonosítható, megoldatlan név.>

exstipulatum (No. 49)

fulgidum (No. 51)

glaucum Von Seidel in Dresden (No. 34). <Pelargonium lanceolatum>

incisum (LVII. No 140). <Pelargonium abrotanifolium>

multicaule (No. 32)

myrrhifolium L. seu *betonicum* Jacq. (No. 30)

myrrhifolium *fi.* seu *bullatum* Jacq. (No. 31)

odoratissimum (No. 48)

saniculaefolium (No. 43). <Pelargonium tabulare>

Portulaca XIV.

[spec.] (No. 4)

Rhodiola XLVIII.

rosea (No. 30) [var. *Scopolii* Kern.]

Sedum XIII.

acre? (No. 322); *acre* (LIV. No. 67); *acre* (LV. No. 19) [*boloniense* Lois],

album (No. 321)

[*alpestre* Vili.] ex alpe Pop Iván (No. 317) ; [1. még *atratum*, *saxatile*]

[*annuum* L.] E rape subalpina in monte Rosály (No. 319); [1. még *rupestre*]

an *atratum?* in alp. Jul. Aug. (No. 318) [1. még *saxatile*] <*S. atratum* ma is elfogadott név>

[*boloniense* 1. *acre*, *sexangulare*] <*Sedum sexangulare*>

[*carpathicum* Reuss. = *Fabaria* Koch saltern ex p.] (No. 310.a.); [*carpathicum*] (XLVIII No. 29); [l. még *punctatum*, *Telephium*, *rubrum*]

dasyphyllum ab Host (No. 313).

glaucum [W. et K. Icon. II. p.198 tab. 181] (XLVIII No. 97) [an = *hispanicum* L. ?]

<*Sedum hispanicum*>

Guettardi (XLVII. No. 238). < ?? >

hispanicum ex horto (No. 320); *hispanicum* a C. Festetics (No. 320 a.).

matrense mihi E Matra (No. 325) [forma dense glanduloso-pubescentis *S. glauci* W. et K.; conf.

Jávorka in Bot. Közl. (1915) p. 62; sec. Janka 1. c. p. 155 est *S. hispanicum*].

[*maximum* (L.) Kroch.] (LXIII No. 149); [1. még *Telephium*].

monregalense ex Monteregali — a Balbis (XLVII. No. 239).

[*ochroleucum* Chaix 1. *Sempervivum sediforme*]

paniculatum mihi [non Lam.]. (LV. No. 34) [*album* L. + *rupestre* L. (folia)]. <*Sedum album*>

punctatum mihi (No. 312). <Kítaibel által leírt, de nem beazonosítható név>

[*purpureum* 1. *Telephium*]

reflexum (No. 314). <*Sedum rupestre*>

roseum E Liptov. ab Operschall XLVIII No. 55) [var. *Scopolii* Kern.].

rubrum Rupestr. umb. in Kriwan C. Lipt. [Roche] (XLVIII No. 68) [*carpathicum* Reuss].

rupestre — Kítaib. [a Roemer] (XLVIII No. 121) [*annuum* L.J: [1. még *p articulat urn*].

saxatile Spec. pl. Willd. [Kit. Addit. p. 165] — Oederi Retz. In alp. Marmarosch. Scep. Lipt.

Zohl. (No. 315) [*alpestre* Vill.J; *saxatile* seu Oederi Ex alp. Marm. a me, Scepus.

a Genersich et Mauksch (No. 316) [*alpestre* + *atratum* L.];

saxatile (LIV. No. 74) [*alpestre*].

[*Scopolii* 1. *roseum*].

sexangulare? E monte calcareo Szántóensi ubi Junio floret copiosum (No. 323)

[*boloniense* Lois.]; *sexangulare* a Lumnitzer (No. 323a.) [*boloniense*].

[*spathulatum* W. et K, Icon. II. p. 108 tab. 104 = *cepaea* L. nincs meg — deest].

Telephium Inter lapides in montibus Budensibus et in arenosis Pesthini.

Ex arenosis siccis Cottus Szabolcsensis (No. 309) [*maximum* (L.) Kroch.];

Telephium purpureum [Kit. in Addit. p. 164 non aliorum, est distincta species

Kesmarkini in aggeribus et in alpibus Carpat. am Fusse der Berge bey

Schmolnitz (No. 310) [*carpathicum* Reuss];

Telephium purpureum Folia serrata, utique punctata.

Ex alpe Pop Iván (No. 311) [*carpathicum*].

villosum L. (No. 324)

Sempervivum XIV.

arachnoideum (No. 117).

[*carpathicum* 1. *tectorum*], <*Sempervivum montanum* ssp. *carpathicum*>

globiferum — Kitaib. — A Roemer (No. 113); *globiferum* auf Kalkfelsen 2. Aug.

[Mauksch?] *Potius hirtum* (No. 114) [*soboliferum* Sims.].

hirsutum? *Rupestria*, Szulyó. 27. Aug. 1803 v. Rochel (No. 115) [*soboliforium* Sims.]

hirtum ad Diósgyőr in rup. calc. (No. 115a).

montanum Ex alpebus Marmarosiensibus Petrosa et Pop Iván atque e Scepusio (No. 116)

[etiam cum f. *albifloro*]; *montanum* (LIV. No. 118); [1. még *tectorum*].

sediforme (No 118) [*Sedum ochroleucum* Chaix., conf. Jávorka *Bot. Közl.* (1915) p. 63];

sediforme E Croatia (XLVII. No. 263) [*Sedum ochroleucum*],

<*Sedum sediforme*>

[*soboliferum* 1. *globiferum*, *hirsutum*]. <*Sempervivum globiferum*>

tectorum in Szitnya copiosum (No. 112) [*carpathicum* Wettst. = *montanum* ssp. *heterophyllum*

Jáv., vix *Hazsl. Magyarh. ed. növ.* (1872) p. 173] a *S. montano* habitu robustiore,

inflorescentia pluriflora, foliis rosularibus versus apicem latioribus nec non loco natali (andesitico) recedit.].

Stapelia IX.

variegata (No. 268).

spec? (No. 269).

Tillandsia XII.

usneoides L. v. Panzer (No. 1).

Yucca XII.

aloefolia (No. 102)

Kitaibelnek a *Cactus grandiflorus* <*Selenicereus grandiflorus*> virágának szárítása, préselése sikerült. Mint tudjuk, torinói tartózkodása során Kossuth Lajosnak ugyanezt a virágot 1873-ban nem sikerült kiszárítani és lepréselni, mint írta „*Mit mindent nem kísérlettem meg vele! nem sikerült!!*”, így az ő herbáriumából kimaradt. Kitaibel a listában szereplő pozsgás növények többségének eredetéről, így pl. a *Cactus grandiflorus* gyűjteménybe kerüléséről nem jegyzett fel semmit.

4. A 109-es herbáriumi lapon a *Cactus grandiflorus* (= *Selenicereus grandiflorus*).

Kitaibel korának polihisztora volt, mert botanikán kívül foglalkozott geológiával, zoológiával, mezőgazdasággal, vegyészettel és a természettudományok egyéb területeivel is. Nagymartonban, valójában Nagymártonban született 1757. február 3-án jómódú földműves család gyermekeként. Testvére volt Kitaibel György, akinek nevével Kiedaibl változatban találkozunk a Győri Királyi

Tudomány-Akadémia bölcslethallgató fizikusai sorában az 1776/77-es tanévben. György később katolikus plébános lett a Nagymártonhoz közeli Borbolyán. Ebből is látható, a szülők nagy gondot fordítottak gyermekeik taníttatására. Kitaibel Pál gimnáziumi tanulmányait a soproni jezsuita, később bencés gimnáziumban (jelenleg Roth Gyula Erdészeti Szakközépiskola) végezte. Innen lépett tovább Győrbe, ahol szintén a Győri Királyi Tudomány-Akadémia (ma Czuczor Gergely Gimnázium) hallgatója lett, mint világi bölcslethallgató az 1777/78. tanévben. Valószínű, hogy a két testvér egy évfolyamba járt, mert Pál is papnak készült. Növények iránti érdeklődése akkor kezdődhetett, amikor új tárgyként bevezetésre került a mezei gazdaság tantárgy. Győri tanulmányai végeztével 1780-ban beiratkozott hallgatója a Budai Egyetemnek, ahol rövid ideig jogot tanul, de rövidesen az orvosi karon folytatja tanulmányait egyetlen orvostanhallgatóként, mivel csak itt tanulhatott a növényekről. Önálló botanika oktatás ekkoriban még nem létezett. Öt éves tanulás után 1785-ben szerezte meg orvos doktori oklevelét, orvosi gyakorlatot azonban sohasem végzett. Már hallgató korában kinevezték adjunktusnak Winterl Jakab József mellé, aki az egyetem növénytan és kémia professzora volt. Nyolc évvel később növénytan korrepetitora lett a gyógyszerészhallgatóknak, majd 1794-től a növénykert felügyelője. Egyetemi rendes tanárrá 1798-ban, az egyetemi fűvészkert igazgatójává 1807-ben nevezik ki, a növénytan rendes tanára 1809-től, de mint Högyes írja: *„előadásokat azonban nem igen tartott, mert részint magánosok, részint pedig az állam költségén folytonosan természettudományi utazásokat végzett.”* Nemcsak az előadások tartásáról kérte felmentését, de később a hallgatók gyakorlati oktatása alól is, mindezt azért, mert korábban Magyarország flórája alig volt ismert, sok növény várt felfedezésre és leírásra. Utazásait, terepkutatásait a császári kormányzat is támogatta 1798-tól, de ettől kezdve utazásai célját már nem ő határozta meg. Megtett útjainak távolságát egy maga készítette kerek szerkezettel mérte, és 1784-től 1816-ig közel 20.000 km-t tett meg. Tífuszban súlyosan megbetegszik 1806-ban s innentől már csak rövidebb utakra vállalkozott. Nagy életműve, a Flora Hungarica megírásához 1815-ben támogatást kért a Helytartótanáctól, amely a tanítás alóli felmentését továbbra is engedélyezte, egyúttal meghagyta 2000 Ft-os évi fizetését. Ez volt a támogatás. Egészsége egyre romlott, vízkórás, vesebaj lépett fel nála, emiatt 1816-ban nyugalomba vonul. Ekkor az 1784-től vezetése alatt álló botanikus kert növényállománya 6755 fajt számlált, annak ellenére, hogy időközben megtörtént a kert átköltöztetése. Betegségeinek súlyosbodása és szervezetét végleg felőrlő rákbetegsége következtében 1817. december 13-án meghalt. Legfőbb álmának, a Flora Hungarica megvalósításának mindörökké véget vetett korai halála. Sírkövére a következőket vésték fel: *„Magyarország flórájának ritkaságait felkutatta, a hazai föld természetét ismertette, forrásainak titkait felfedte. Nem kevésbé derekassága, szerénysége, erkölcsösége lelki díszére váltak. Örülj Magyarország, hogy ilyen fiút adott a világnak!”* Sajnálatos, ahogy a magyarság nagyjainál oly sokszor megtörtént, az ő sírja, de sírköve sem őrződött meg az utókor számára, azt nyomtalanul elnyelte földi maradványaival együtt a semmit tekintetbe nem vevő városrendezés.

KITAIBEL ÉS A DEBRECENI SCIENTIA AMABILIS KÉPVISELŐINEK KAPCSOLATA

A növénytant, botanikát gyakran nevezték szeretetre méltó tudománynak, latinul *scientia amabilis*nek, amelynek Kitaibel idejében legismertebb debreceni művelői Földi János, Diószegi Sámuel és Fazekas Mihály, valamint kevésbé közismerten Csokonai Vitéz Mihály, akik már Linné szellemében végezték növénytan munkájukat. Kitaibel és Földi egyaránt a Magyar Királyi Egyetem hallgatója volt, két éven át járhattak együtt az egyetemre, mindkettejüket oktatta Winterl Jakab. Földi és Kitaibel ismeretségéről az első írásos híradást 1997-ben Priszter találta meg egy bejegyzés formájában, amit Kitaibel az 1802. évi horvátországi naplójába írt: *„Samuel Diószegi Prediger in Böszörmény, Mitarbeiter des Földi, besitzt die ungarische botanische Terminologie, oder weiss sie doch zu verschaffen”* magyarul: *„Diószegi Sámuel böszörményi prédikátor, Földi munkatársa, birtokában van a botanika magyar terminológiájának, vagy azt meg fogja tudni alkotni.”* E rövid feljegyzésben mind Földi, mind Diószegi szakmai tudását elismeri. Kitaibel Debrecenben és környékén 1796. július 5-6-7-én

tartózkodott. Diószegi és Kitaibel között meghitt barátság szövődött, amelyre rávilágít a Diószegi által 1813. április végén írt levél, amit Kitaibel május 5-én kapott meg, alig három hónappal Diószegi halála előtt. A levéllel együtt egy cserjeágat is küldött meghatározásra, s ezt Kitaibel *Prunus padus*-nak (Zselnicemeggy, Májusfa) azonosította. A levelet később Kitaibel herbáriumában találták meg feltekerve a *Prunus padus* ágra. Szövege Jávorka Sándor fordításában:

Már régóta beteg vagyok, jóformán minden erőmtől megfosztva. Ez az oka, hogy olyan sok levélbeli tartozásomat nem róhattam le. Ma kaptam egyik barátomtól a hadházi erdőből egy cserjeágat. Meghatározás végett küldöm neked. Azt hiszem szilvaféle, de nem tudtam Wildenow fajaival egybevetni. Élj boldogul és halálom után tarts emlékedben, emlékezz meg arról az őszinte nagybecsüléséről és véleményemről, amellyel reád mindig tekintett

Diószegi Sámuel.

Gyakorlati Növénytanom már két hét múlva elhagyja a sajtót. Első része, melyet honfitársaim olyan hidegen fogadtak, még nem érett odáig, hogy pótlékot érdemelne. Ez az oka, hogy a pótlást illetőleg szándékomat megváltoztattam.

Megjelenését követően a Magyar Fűvész Könyvről a budai Helytartótanács 1809 decemberében bírálatot kért a Pesti Egyetemtől, amely Kitaibelt bízta meg elkészítésével. Ez a jelentés elkallódott, a mai napig nem került elő, de más forrásokból tudunk a kedvező véleményről. A bírálat egyben bizonyosítja, hogy Kitaibel ismerte a magyar nyelvet, el kellett olvasnia és értelmezni szövegét, másképpen nem érthette meg a Fűvész Könyv tartalmát. Hogy mégis latin és német nyelven írt, ennek egyetlen magyarázata a magyar tudományos terminológia hiánya. Egy forrásunk viszont cáfolhatatlanul igazolja Kitaibel magyar nyelv tudását, ez pedig az 1807-1808-ban megjelent első magyar nyelvű kémia szakkönyv. Ebben Kováts Mihály a könyv fordítója, kisebb részben írója, megjegyzi Kitaibelről: „Ezen tudós férfi Hazánk szülötte, a hazai nyelvet tudja 's nagy hazafiuságát azzal mutatta meg, hogy széles és mély tudományát egyenesen a' Haza javára fordította.” Ugyanitt írja: Winterl Jakab „hazai nyelven nem beszél”. Azt is tudjuk, az 1844. évi országgyűlésig a hivatalos nyelv Magyarországon a latin volt, és csak ekkortól kezdődően lett a magyar. Kitaibel munkáit Kanitz Akos foglalta egybe 1863-ban, ezek közül néhányat idézek Kanitz megjegyzéseivel együtt:

„*Index plantarum quae a. 1802, in horto bot. pesthiensi cultae sunt*”

3 hasáb egy oldalon 8 l. 8r. Daczára annak, hogy akkor még Winterl volt tanár, mégis azt hiszem Kitaibel a szerző, mert nincs senki sem aláírva.

„*Plantae horti botanici Pesthiensis 1809.*” 28 l. 8r.

„*Plantae horti botanici Regiae Universitatis Hungariae*” 1812 26 l. 8r.

„*Catalogus plantarum horti botanici Reg. scient. Universitatis Hungariae 1816.*” 28 l. 8r.

Mind a négy csak növények nevét tartalmazza, miket a pesti fűvészkert részére ajánlott fel, az utolsó háromnál egy oldalon 4 hasáb van.”

Kanitz látta a fenti iratokat, Kitaibelnek tulajdonítja az 1802. évit is, és mindegyiket olyan listának tartja, amelyek Kitaibel gyűjtéséből a fűvészkert részére *felajánlott* növényeket tartalmazza, és nem azt írja, hogy ezek a Fűvészkert adott évben meglévő gyűjteményének növényei. S e ponton felmerül a kérdés: Kanitz tévedett, vagy ez a négy jegyzék valóban a fűvészkert növényeinek jegyzéke? A táblázatban az említett négy jegyzék pozsgás növényei találhatóak, ahol • jel a növény jegyzékbeli jelenlétét mutatja. A dőlt betűsek a jelenleg elfogadott érvényes nevek. A táblázatból megállapítható, hogy 1802-től 1816-ig 10 kaktuszféle volt a gyűjteményben, kevés kivétellel mindig ugyanazok, leggazdagabb év 1816 volt 13 féle kaktusszal. A 'cylindricus' valószínűleg egy hengeres hajtású, ma a *Cylindropuntia* nemzetségbe sorolható növény lehetett, talán a *C. imbricata*.

Kanitz szintén Kitaibel munkái között említi a Fűvész Könyv bírálatára vonatkozót:

»„*Elenchus plantarum hungaricarum Kitaibel in critica Diószegi Fűvészkönyv sc. Sadler*” (3080 Fol. Lat. N. M. K. J.) *Érdekes volna ez utóbbi kézirat.*«. Ez az irat máig nem került elő.

**KITAIBEL PÁL GYŰJTÉSÉBŐL AZ EGYETEMI FÜVÉSZKERTNEK FELAJÁNLOTT
1802, 1809, 1812 ÉS 1816. ÉVI JEGYZÉKEK SZUKKULENS NÖVÉNYEI**

vagy

(Az Egyetemi Fűvészkert 1802, 1809, 1812 és 1816. évi jegyzékeinek szukkulens növényei Kitaibel Pál irányítása alatt?)

© Ficzere Miklós		1802	1809	1812	1816
TAXON					
Agave					
americana marginata	<i>A. americana</i> var. <i>marginata</i>	•	•		
vivipara	<i>A. vivipara</i>	•			
Aizoon/Aeonium					
canariense	<i>Aeonium canariense</i>			•	
hispanicus	<i>Aizoanthemum hispanicum</i>			•	
Aloe					
arachnoidea	<i>Haworthia arachnoidea</i>	•	•	•	•
arborescens	<i>Aloe arborescens</i>			•	•
atrovirens	<i>Haworthia herbacea</i>		•	•	•
cymbiformis (cymbaefolia)	<i>Haworthia cymbiformis</i>		•		•
disticha carinata	<i>Gasteria carinata</i>	•	•		
disticha linguaeformis (lingua)	<i>Gasteria disticha</i>	•	•	•	•
fruticosa	<i>Aloe arborescens</i>		•		•
lingua disticha margaritifera	<i>Haworthia margaritifera</i>				•
marginata	<i>Aloe purpurea</i>			•	
mitraeformis	<i>Aloe mitriformis</i>		•		
perfoliata	<i>Aloe ferox</i>	•			
perfoliata v. brevifolia	<i>Aloe brevifolia</i>	•			
perfoliata v. longifolia	<i>Kniphofia uvaria</i>	•			
plicatilis	<i>Aloe plicatilis</i>		•		
retusa	<i>Haworthia retusa</i>	•	•		
rigida	<i>Kniphofia uvaria</i>		•	•	•
serra	<i>Aloe brevifolia</i> var. <i>depressa</i>				•
socotrana	<i>Aloe succotrana</i>			•	•
spiralis	<i>Astroloba spiralis</i>	•	•	•	•
spiralis v. pentagona	<i>Astroloba spiralis</i>	•			
variegata	<i>Aloe variegata</i>	•	•	•	•
verrucosa	<i>Gasteria carinata</i> v. <i>verrucosa</i>	•	•	•	
viscosa	<i>Haworthia viscosa</i>		•	•	•
Asclepias					
carnosa	<i>Hoya carnosa</i>				•
Cacalia					
anteuphorbius	<i>Kleinia anteuphorbium</i>	•	•	•	•
articulata	<i>Senecio articulatus</i>		•	•	•
coccinea*	<i>Emilia coccinea</i>				•
ficoides	<i>Kleinia ficoides</i>	•	•	•	•
kleinia*	<i>Vernonanthura membranacea</i>	•	•		
laciniata	<i>Senecio articulatus</i>	•			
repens	<i>Kleinia serpens</i>	•	•	•	•
Megjegyzés					
* nem szukkulens					

© Ficzere Miklós		1802	1809	1812	1816
TAXON					
Táblázat folytatása					
Cactus					
cochenillifer	<i>Nopalea cochenillifera</i>	•	•	•	•
curassavicus	<i>Opuntia curassavica</i>	•			
cylindricus	Nem azonosítható.				•
ficus-indica	<i>Opuntia ficus-indica</i>	•	•	•	•
flagelliformis	<i>Disocactus flagelliformis</i>	•	•	•	•
grandiflorus	<i>Selenicereus grandiflorus</i>	•	•	•	•
octangularis	<i>Cereus repandus</i>				•
opuntia	<i>Opuntia ficus-indica</i>	•	•	•	•
pentagonus	<i>Acanthocereus tetragonus</i>				•
pereskia	<i>Pereskia aculeata</i>		•	•	•
peruvianus	<i>Cereus peruvianus</i>	•	•	•	•
tetragonus	<i>Acanthocereus tetragonus</i>	•	•	•	•
triangularis	<i>Hylocereus trigonus</i>	•	•	•	•
tuna	<i>Opuntia tuna</i> *	•	•	•	•
Megjegyzés					
* Megoldatlan név, Jamaicán három ott előforduló taxont is jelölhet.					
Cotyledon					
orbiculata	<i>Cotyledon orbiculata</i>	•	•	•	•
Crassula					
arborescens	<i>Crassula arborescens</i>		•	•	•
coccinea	<i>Crassula coccinea</i>	•	•	•	•
cordata	<i>Crassula cordata</i>				+
cotyledon	<i>Crassula arborescens</i>	•	•		
dichotoma	<i>Crassula dichotoma</i>	•			
falcata	<i>Crassula perfoliata v. minor</i>				•
glomerata	<i>Crassula glomerata</i>	•	•	•	•
imbricata	<i>Crassula muscosa v. muscosa</i>	•	•	•	•
lactea	<i>Crassula muscosa</i>	•	•	•	•
marginalis	<i>C. pellucida ssp. marginalis</i>	•			
perfoliata	<i>Crassula perfoliata</i>	•	•	•	•
perforata	<i>Crassula perforata</i>	•	•	•	
portulaccacea	<i>Portulacaria afra</i>			•	•
rubens	<i>Sedum rubens</i>	•		•	
spathulata	<i>Crassula spathulata</i>	•	•	•	•
subulata	<i>Crassula subulata</i>	•			
tetragona	<i>Crassula tetragona</i>	•	•	•	•
Euphorbia					
atropurpurea	<i>Euphorbia atropurpurea</i>				•
caput-medusae	<i>Euphorbia caput-medusae</i>		•	•	•
piscatoris	<i>Euphorbia piscatoria</i>			•	•
tirucalli	<i>Euphorbia tirucalli</i>			•	•
Haemanthus					
puniceus	<i>Scadoxus puniceus</i>	•	•	•	•
Kleinia					
porophyllum	<i>Porophyllum ruderale</i>		•	•	•
ruderalis	<i>Porophyllum ruderale</i>	•			

© Ficzere Miklós		1802	1809	1812	1816
TAXON					
Táblázat folytatása					
Mesembryanthemum					
acinaciforme	<i>Carpobrotus acinaciformis</i>	•	•	•	•
anomalum	Megoldatlan név			•	•
australe	<i>Disphyma australe</i> subsp. <i>australe</i>		•		
barbatum	<i>Trichodiadema barbatum</i>	•	•	•	•
bracteatum	<i>Erepsia bracteata</i>	•			
caninum	<i>Carruanthus ringens</i>	•			
confertum	<i>Lampranthus incurvus</i>		•		
cordifolium	<i>Mesembryanth. cordifolium</i>	•	•	•	•
corniculatum	<i>Cephalophyllum corniculatum</i>				•
crassifolium	<i>Disphyma crassifolium</i>	•	•	•	•
crystallinum	<i>Mesembryanth. crystallinum</i>	•	•	•	•
decumbens	Megoldatlan név				•
deflexum	<i>Lampranthus deflexus</i>		•	•	•
deltoideum	<i>Oscularia deltoides</i>	•	•	•	•
densum	<i>Trichodiadema densum</i>				•
disphanum	Nem meghatározható		•	•	•
echinatum*	<i>Delosperma echinatum</i>			•	•
edule	<i>Carpobrotus edulis</i>	•			
emarginatus	<i>Lampranthus emarginatus</i>	•			
falcatus	<i>Lampranthus falcatus</i>		•	•	•
filamentosum	<i>Ruschia filamentosa</i>		•		
fornicatum	<i>Erepsia forficata</i>	•	•	•	•
glaucum	<i>Lampranthus glaucus</i>	•	•		
glomeratum	<i>Lampranthus glomeratus</i>		•	•	•
hispidum	<i>Drosanthemum hispidum</i>	•	•		
lacerum	<i>Erepsia lacera</i>				•
laxum	Megoldatlan név			•	•
linguaeforme	<i>Glottiphyllum linguiforme</i>	•	•	•	•
longum**	<i>Glottiphyllum longum</i>				•
loreum	<i>Cephalophyllum loreum</i>			•	
noctiflorum	<i>Aridaria noctiflora</i>	•	•	•	
obliquum	Megoldatlan név	•	•	•	•
orientale	Nem meghatározható	•			
pinnatifidum	<i>Aethephyllum pinnatifidum</i>	•	•	•	•
pomeritiadum	<i>Carpanthea pomeridiana</i>	•			
pugioneforme	<i>Conicosia pugioniformis</i>	•			
recurvum***	<i>Ruschia recurva</i>			•	
reptans	<i>Lampranthus reptans</i>	•	•		
rigens****	<i>Carruanthus ringens</i>		•	•	
rostratum	<i>Cheiridopsis rostrata</i>		•		
spectabile	<i>Lampranthus spectabilis</i>		•	•	•
spinsum	<i>Ruschia spinosa</i>	•	•	•	
stipulaceum	<i>Lampranthus stipulaceum</i>	•			
tenellum	<i>Ruschia tenella</i>			•	•
tenuifolium	<i>Lampranthus tenuifolius</i>	•			
tripolium	<i>Skiatophytum tripolium</i>		•		
umbellatum	<i>Ruschia umbellata</i>				
uncinatum	<i>Ruschia uncinata</i>	•	•	•	•

© Ficzere Miklós		1802	1809	1812	1816
TAXON					
		Táblázat folytatása			
Pelargonium					
carnosum	<i>Pelargonium carnosum</i>			•	•
echinatum	<i>Pelargonium echinatum</i>		•	•	•
fulgidum	<i>Pelargonium fulgidum</i>	•	•	•	•
gibbosum	<i>Pelargonium gibbosum</i>	•	•	•	•
tetragonum	<i>Pelargonium tetragonum</i>	•	•	•	•
triste	<i>Pelargonium triste</i>			•	•
Portulaca					
oleracea	<i>Portulaca oleracea</i>	•	•	•	•
oleracea hortensis	<i>Portulaca oleracea</i>	•	•		
pilosa	<i>Portulaca pilosa</i>	•	•	•	•
Portulacaria					
afra	<i>Portulacaria afra</i>	•	•	•	•
Rhodiola					
rosea	<i>Phedimus stevenianus</i>			•	•
Sansevieria					
guineensis	<i>Sansevieria hyacinthoides</i>	•	•	•	•
procumbens	<i>Nem meghatározható</i>				•
zeylanica	<i>Sansevieria zeylanica</i>	•			
Sedum					
acre	<i>Sedum acre</i>	•	•	•	•
aizoon	<i>Phedimus aizoon</i>	•	•		
album	<i>Sedum album</i>	•	•	•	•
anacampseros	<i>Hylotelephium anacampseros</i>	•	•	•	•
dasyphyllum	<i>Sedum dasyphyllum</i>	•	•	•	•
glaucum	<i>Sedum hispanicum</i>	•	•	•	•
hispanicum	<i>Sedum hispanicum</i>	•			•
hibridum	<i>Phedimus hybridus</i>	•	•	•	•
monregalense	<i>Sedum monregalense</i>				•
oederi	<i>Sedum annuum</i>	•			
pallidum	<i>Sedum pallidum</i>				•
populifolium	<i>Hylotelephium populifolium</i>	•	•	•	•
populifolium ovatum	<i>Hylotelephium populifolium</i>		•		
reflexum	<i>S. rupestre ssp. rupestre</i>	•	•	•	•
rupestre	<i>Sedum rupestre</i>		•		
sexangulare	<i>Sedum sexangulare</i>	•	•		
spathulatum	<i>Sedum cepaea</i>	•	•	•	•
spurium	<i>Phedimus spurium</i>		•	•	•
stellatum	<i>Phedimus stellatus</i>	•	•	•	•
telephium officinale	<i>Hylotele. telephium ssp. telephium</i>	•	•	•	•
telephium purpureum	<i>Hylotele. telephium ssp. telephium</i>	•	•	•	•
ternatum	<i>Sedum ternatum</i>		•		
Sempervivum					
arachnoideum	<i>Sempervivum arachnoideum</i>	•	•	•	•
arboreum	<i>Aeonium arboreum</i>	•	•	•	•
globiferum	<i>Sempervivum globiferum</i>	•			•
hirtum	<i>S. globiferum ssp. hirtum</i>	•	•	•	•
montanum	<i>Sempervivum montanum</i>	•	•	•	•
tectorum	<i>Sempervivum tectorum</i>	•	•	•	•

© Ficzere Miklós		1802	1809	1812	1816
TAXON					
Táblázat folytatása					
Stapelia					
asterias	<i>Stapelia asterias</i>			•	
geminata	<i>Piранthus geminatus</i>		•	•	•
grandiflora	<i>Stapelia grandiflora</i>		•		
hirsuta	<i>Stapelia hirsuta</i>	•			•
lentiginosa	<i>Huernia guttata</i>		•		
pilifera	<i>Hoodia pilifera</i>	•			
planiflora	<i>Orbea variegata</i>	•			
reclinata	<i>Duvalia caespitosa</i>		•	•	•
reticulata	<i>Huernia reticulata</i>		•		•
variegata	<i>Orbea variegata</i>	•	•	•	•
verrucosa	<i>Orbea verrucosa</i>		•		
Talinum					
anacampseros	<i>Anacampseros telephiastrum</i>	•	•	•	•
patens	<i>Talinum paniculatum</i>	•	•	•	•

MEGJEGYZÉSEK

Mesembryanthemum

* *M. echinatum* a *Delosperma echinatum* szinonimája, de mindkettő megoldatlan név.

** Néhány közlés szerint a *Glottiphyllum longum* szinonimája.

*** *Mesembryanthemum recurvum* nevet hárman írták le: Moench 1802, Haworth 1819, Bolus 1932. A név az 1812. évi jegyzékben szerepel, ezért csak a Moench által leírt vehető alapul, amely jelenleg a *Ruschia recurva* (Moench) Hartmann faj szinonimája.

**** Helyesen *ringens*. A *Mesembryanthemum ringens* három leírásban található: *M. ringens* v. *felina* L. 1753 a *Faucaria felina* szinonimája, másik a *M. ringens* Thunb. ex. Harv. & Sond. 1862. E leírások egyike sem jöhet szóba. Mivel két jegyzékben is ott a *M. ringens*, ezért csak a harmadik - *M. ringens* L. 1753 – leírásra gondolhatunk, amely a *Carruanthus ringens* faj társneve.

Pelargonium: Míg Winterl 1788. évi indexében a 10 *Pelargonium* faj közül mindössze 4 volt szukkulens, addig itt Urs Eggl (ed.) 2002: *Illustrated handbook of succulent plants. Dicotyledons*. kötet alapján mindegyik az.

Rhodiola:

Meghatározva H. 't Hart, B. Bleij és Zonneveld taxonómiára és nomenklatúrára vonatkozó írásai alapján, amelyek megtalálhatók az Urs Eggl szerkesztette *Illustrated Handbook of Succulent Plants: Crassulaceae*. Springer-Verlag, Berlin-Heidelberg-New York. 2003.

Növények meghatározását az alábbiak alapján végeztem:

EGGLI, URS (ed.) 2002: *Illustrated handbook of succulent plants*. I-VI. kötet
HUNT, DAVID (ed.): *The new cactus lexicon*. DH Books, Milborne Port, 2006.

LINNÉ, CARL: *Systema Naturae*, ed. 2. Stockholm, 1740.

LINNÉ, CARL: *Species Plantarum...*, Stockholm, 1753.

LINNÉ, CARL: *Centuria I. Plantarum*. Upsala, 1755.

LINNÉ, CARL: *Flora Suecica*, ed. 2. Stockholm, 1755.

LINNÉ, CARL: *Systema Naturae*, ed. 10. Stockholm, 1758-59.

LINNÉ, CARL: *Systema Naturae*, ed. 12. Stockholm, 1766-67.

LINNÉ, CARL: *Plantae Rariores Africanae*. Upsala, 1760.

<http://www.theplantlist.org>

Irodalom

BOTH MÁRIA: *Kitaibel Pálnak, a királyi magyar tudományegyetem professzorának tanulmányai*. Gerundium: egyetemtörténeti közlemények. 7. köt. 3-4. szám, 35-47. o.

Debrecen, 2016.

CSAPODY ISTVÁN: *Kitaibel Pál kora, élete és munkássága*. Kitaibelia, I. évf. 7-16. o.

Debrecen, 1996.

DIÓSZEGI levele Kitaibel Pálhoz: Természettudományi Múzeum Tudománytörténeti Gyűjteménye 98/2. 13. Kitaibel herbárium, XIV. fasc.133. lapján.

GOMBOCZ ENDRE: *Kitaibel gyűjtötte népies magyar növénynevek*. Botanikai Közöny, 35. kötet, 5-6. füzet, 278. o. 1938.

HÓGYES ENDRE: *Emlékkönyv a budapesti királyi magyar tudományegyetem orvosi karának múltjáról és jelenéről*. Budapest, 1896, 152. o.

JÁVORKA SÁNDOR: *Kitaibel herbárium*. I. rész. Horváth Géza (szerk.): A Magyar Természettudományi Múzeum évkönyve 24. kötet, 428-585. o. Budapest, 1926.

JÁVORKA SÁNDOR: *Kitaibel herbárium*. II. rész. Csiki Ernő (szerk.): A Magyar Természettudományi Múzeum évkönyve 26. kötet, 97-210. o. Budapest, 1929.

JÁVORKA SÁNDOR: *Kitaibel herbárium*. III. rész. Moesz Gusztáv - Soós Lajos (szerk.): A Magyar Természettudományi Múzeum évkönyve 28. kötet, 147-196. o. Budapest, 1934.

JÁVORKA SÁNDOR: *Kitaibel herbárium*. IV. rész. Jávorka Sándor - Soós Lajos (szerk.): A Magyar Természettudományi Múzeum évkönyve 29. kötet, 55-102. o. Budapest, 1935.

JÁVORKA SÁNDOR: *Kitaibel herbárium*. V. rész. Zsivny Viktor (szerk.): A Magyar Természettudományi Múzeum évkönyve 30. kötet, 7-112. o. Budapest, 1936.

KANITZ ÁKOS: *Kitaibel és hátrahagyott munkái*. Budapesti Szemle, 18. köt. 145-153. o.

Pest, 1863.

KITAIBEL PÁL - WALDSTEIN-WARTENBUR, FRANZ de PAULA: *Descriptiones et icones plantarum rariorum Hungariae*. 2. kötet, Bécs, 1805.

KOVÁTS MIHÁLY: *Chémia, vagy természettitka*. 1-4. Buda, 1807-1808.

NAGY SÁNDOR: *Földi János hadházi évei. (Adalékok életrajzához és hajdúkerületi orvosi működéséhez)*. A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve 1975. 647-773. o. Debrecen, 1976.

PRISZTER SZANISZLÓ: *Földi János, a Hajdúsági flóra első kutatója*. Kitaibelia, II. évf.

233-239. o. Debrecen, 1997.

RAPAICS RAYMUND: *Kitaibel és Diószegi*. Természettudományi Közöny, 60. köt., 853. füzet, 96-101. o. Budapest, 1928.

KÖZGYŰLÉSI MEGHÍVÓ

2018. április 14-én, szombaton 15 órai kezdettel (határozatképtelenség esetén 16 órakor)

Egyesületünk közgyűlést tart.

Helyszín: Debrecen, Süveg u. 3. Csapókerti Közösségi Ház

Napirendi pontok

1. 2017. évi pénzügyi beszámoló. *Előterjesztő: Barizs Dániel*
2. A 2018. év pénzügyi terve. *Előterjesztő: Barizs Dániel*
3. Titkári beszámoló. *Előterjesztő: Szászi Róbert*
4. Alelnök, főszerkesztő beszámoló: *Előterjesztő: Ficzere Miklós*
5. Egyebek. *Előterjesztő: Dr. Csajbók József*

Dr. Csajbók József sk. MKPT Elnök

Minden kedves Tagtársunk jelenlétére számít az Elnökség.

ISKOLAPROGRAM

Szervezi, levezeti és előadásokat tart: *Nagy József*, Mikepércs

BARSI DÉNES ÁLTALÁNOS ISKOLA, KOMÁDI,
2017. SZEPTEMBER 21.

RÉSZLET ILOSVAI VARGA ISTVÁN RÓL

Ilosvai Varga István kaktuszgyűjteményéről és kaktuszos festményeiről már több alkalommal megismerkedhettek a Kaktusz és Pozsgás újságunk korábbi számaiban. Most Szeberényi Lehel *Írók, festők, egyebek - Egy napló forgácsai között* című írásából közlünk részletet, amely jól érzékelteti a festő vonzódását kaktuszaihoz. (Szerk.)

Írta: *Szeberényi Lehel*

Sok minden van itt még. Talán csak egyet. Valamiféle jelképes pontnak, noha éppen a pont sehogy se megy ide. De — mondjuk — kötözöszalagnak e találomra szedett csokorhoz —, ha ugyan összefogható a széthulló. Feljegyeztem, hogy Ilosvai Varga István festőművész, ki a szentendrei Szamárdombon lakik — újra él. Újra él: kertjében körülveszik a kaktuszai, ezer és ezer latin nevű virág. Vendégeinek mindet néven nevezi. Festményeit se zárja el előlük. De nem veszi zokon, ha kaktuszait elmélyültebben tanulmányozzák. Festmények? Azok is vannak — s legyint. De a kaktuszok! Az az igazi ... Mikor felesége meghalt, eladta a kaktuszait. Az ecsetet is letette. De hogy a kaktuszokat eladta, az megrendítő volt. Az kegyetlen volt. Mint aki a pohár vizet is eltolja magától, az élet utolsó szalmaszálát. Sokáig nem festett, sokáig üres volt a kert. Egyszer csak visszavásárolta a kaktuszait. Mind a sok ezret. S nekilátott beszáradt ecsetjeit kimosni. Ilosvai Varga István újra él. E planktonfoszlányok pedig talán mégiscsak szerves életet hordoznak. Nem tükröznek dörgő történelmet, de vonásokat szállítanak a csend puha arcához, a béke tenyészetében.

Népszabadság. 1970. július 11. 161. szám, 7. o.

SEGÍTSÉN SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓJA 1%-ÁNAK FELAJÁNLÁSÁVAL!

Kérjük Önöket, hogy munkánk még jobb és sikeresebb elvégzéséhez szükséges anyagi feltételek megteremtéséhez szíveskedjenek hozzájárulni személyi jövedelemadójuk 1%-ának egyesületünk részére történő felajánlásával, amennyiben elégedettek egyesületünk működésével, tartalmasnak, színvonalasnak tartják a Debreceni Pozsgástárt. Ezen felajánlást 2018 tavaszán lehet megtenni a 2017. évi jövedelmek bevallása alkalmával.

A felajánláshoz szükséges adataink az alábbiak:

A kedvezményezett neve:

Magyar Kaktusz és Pozsgás Társaság Közhasznú Egyesület, Debrecen.

Címe: 4078 Debrecen-Haláp, Tanya 93.

Levelezési címe: 4078 Debrecen-Haláp, Tanya 93. ***E-mail:*** nogorobert@gmail.com

A kedvezményezett adószáma: 18555220-1-09

Számlaszámunk: 60600084-14000072, Hajdú Takarékszövetkezet.

FONTOS! Rendelkező nyilatkozatát tegye olyan szabványméretű borítékba, amely a rendelkező nyilatkozat méretét csak annyiban haladja meg, hogy abba a nyilatkozat beleférjen.

Az Ön rendelkezése csak akkor érvényes és teljesíthető, ha a nyilatkozaton a kedvezményezett adószámát, a borítékon feladónak az Ön nevét, lakcímét és az adóazonosító jelét pontosan feltünteti!

Céljaink megvalósításáért tett felajánlásukat egyesületünk Elnöksége és a Debreceni Pozsgástár Szerkesztősége nevében előre is köszönjük.

Kérje meg családtagjait, barátait, ismerőseit, munkatársait, hogy jövedelmük 1%-át Egyesületünk javára ajánlják fel.

Felajánlásukat köszöni az Elnökség!

A KAKTUSZOK TARTÁSÁRÓL

2. RÉSZ

Írta: Nagy Sándor

Az előző részben az élőhelyekről és röviden a talajról esett szó. Most a kaktuszok fagyűréséről és a télállóságról, a növényeink tavaszi ébredéséről, valamint a legfontosabbról, az öntözésükről essék néhány szó. Már az elején elnézést kérek, de többször ismétlésnek fog tűnni egy-egy visszatérő dolog. Ugyanis a gyakorlatban más és más módon kell végezni például a locsolást a tavaszi induláskor, nyáron, ősszel vagy télen. De van más is. Így hát az ismétlés törvényszerű, nemcsak a szövegben, de a növénynevelésben is. Kezdetben - tapasztalat és szakirodalom hiányában - sok mindent nem tudtam. A legtöbb kaktusz pusztulását a helytelen tartási körülmények okozták, a túlóntözés és a téli melegen tartás. Nem értettem mi a különbség a télálló és fagyűrő növények között? A szavak jelentése alapján könnyen belátható: nem ugyanaz a fogalom! A fagyűrés annyit mond számunkra, hogy mi az a minimális hőmérsékleti tartomány, amit adott ideig el tud viselni egy növény maradandó károsodás nélkül (száraz körülmények között, légmozgás nélkül stb.). A télállóság ennél bonyolultabb fogalom. Első és legfontosabb különbség a csapadék mennyiségében van. Ezért fontos, tudjuk meg, hogy

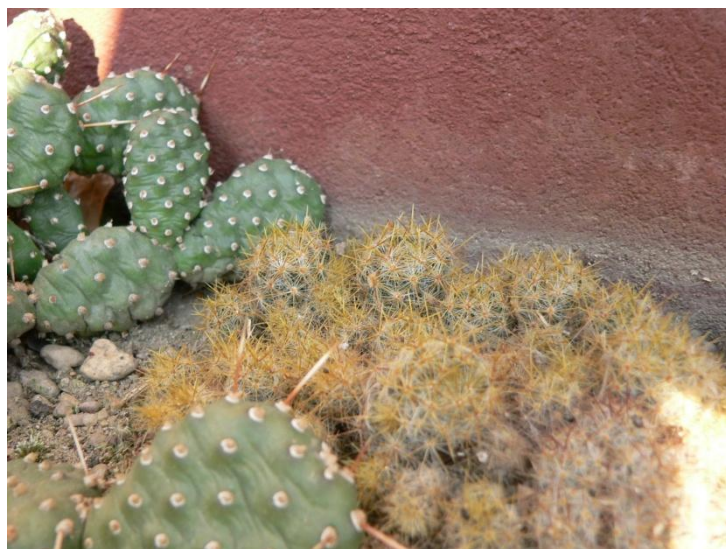

2. *Gymnocalycium michanovichii*. Kép: Nagy Sándor

kaktuszaink milyen teleken mennek keresztül eredeti élőhelyükön. A télálló növények elviselik az akár mínusz 20C fokot is, csapadékkal együtt. A fagyűrő növény viszont a téli csapadékkal és a nedves talajjal már nem tud megbirkózni - ezért némi segítséggel takarásokkal illetve csapadékvédelemmel kell óvni őket. Ugyanis a hazai párás, ködös, csapadékos teleink elrohaszthatják növényeink bizonyos részeit, nem beszélve egy hirtelen hidegfront erős széllel való betöréséről, amely minket is jelentősen megvisel. A télálló kaktuszok az őszi vízvesztéssel gondoskodnak arról, hogy minél kevesebb víz maradjon testükben, és testnedveik fagyáspontja minél alacsonyabb legyen. Tavasszal a fagyok elmúltával pedig vizet vesznek fel, ráncaik kisimulnak, a növény felgyenyed, és kezdődhet az újabb vegetációs időszak. Lényegében földrajzi helyzettől függően változik. A télállóként vásárolt növényeim minden téli gondoskodás nélkül átteleltek, a fagyűrők viszont több esetben nem tudtak egy átlagos telet sérülés vagy pusztulás nélkül elviselni. Nekem nem volt soha sok télálló fajom, most nincs egy darab sem. Úgymond kísérleti jelleggel tartottam néhány fügekaktuszt. A fajok között volt *Opuntia*, *Echinocereus*, *Austrocactus*, *Corynopuntia*, *Coryphantha*, *Cylindropuntia*, *Echinocereus*, *Pediocactus*, és *Sclerocactus*. Volt közöttük olyan is, amelyiknek nem igazán ismertem a környezeti igényeit. Most már tudom, a legtöbb *medvetalp*kaktusz gondozása nem nehéz. Jó nagy és jó vízáteresztő talajban jól fejlődnek szinte bármilyen körülmények között. Viszont legjobb számukra a kiültetés, ekkor fejlődnek a legjobban. Szinte kivétel nélkül minden faj fürdik a tűző napfényben, dacolnak mindenfajta széllel. Azt is megtapasztaltam, hogy a lapos szártagú *Opuntia* fajok zöme télálló. Valamennyien viszonylag rövid idő alatt nagyra nőnek, mozgásuk nehéz és összevissza szurkálnak. Bátran mondom, télálló növény, így a télálló kaktuszt sem kell lakásban tartani! A télállóság fogalmában benne van a szél, ami nagymértékben tudja csökkenteni a hőérzetet, a csapadék minősége, a hóval borítottság ideje, ónos esők megléte, a levegő

páratartalma, a hőmérséklet napszaki ingadozása és a talaj átfagyottsága, egyáltalán a tél hossza és átlaghőmérséklete, minimum és maximum értékei stb. Mivel a kaktusztest alapvetően a vízraktározásra módosult alapszövetből épül fel, így a fagy során a sejt közötti járatokban jég képződik. A jégkristályok tönkreteszik a sejtplazmát, ez utóbbi tömegének több mint 70%-a víz, ami a sejt pusztulásához vezethet. Nyilvánvalóan lehet egy növény kitűnő fagyűrő, de nem télálló! Jó példák erre azok a hidegtűrő Echinocereus, Mammillaria, Gymnocalycium és sok más nemzetség faja, amelyek szárazon tartva akár mínusz 20 fokra is bírják a hideget, de az első télen elpusztulnak, kirohadnak a nedves talajban fedetlen telettétéskor. Tegyük különbséget tehát a fagyűrős és a télállóság között! Ha megismerjük, hogy kaktuszaink milyen teleken mennek keresztül eredeti élőhelyükön, akkor a kerten belüli helyük jó megválasztásával sokat tehetünk azért, hogy a veszteséget elkerüljük, csökkentjük. A nedvességre érzékeny fajokat feltétlenül jó vízáteresztő talajba, homokkal, sóderrel fellazított területre kell ültetni, ahol télen a fölösleges víz gyorsan elvezetődik. *Mondják, hogy nyáron készíthetjük fel igazán teleink megpróbáltatásaira a télállókat, mert májustól augusztusig gyakori öntözéssel rábírnuk őket a burjánzó növekedésre. Így még egy esetleg nagyon enyhe, esős őszben sem indulnak be újra.* Ezzel vitatkoznék, ugyanis - mondjanak bármit a szakkönyvek - biztos halálukat jelenti, ha így cselekszünk. Mielőtt ezt a témát lezárnám, azt is tisztázni kell, azt a nagy tévedést, hogy a kaktuszfélék a legmostohább viszonyok között is megélő növények. Tudni kell: a kaktuszok nem szárazság szeretők, csak elviselik - inkább eltűrik a szárazságot. Ezt sem szabad elfelejteni, mert ez a kettő nem ugyanaz. A növekedési időszakban bőséges öntözést igényelnek. Az, hogy ez az időszak mikor van, az nagyban függ attól, hogy miként telettettük a kaktuszokat.

2-3. Mammillaria prolifera télen a hó alatt és tavasszal. Túlélte, de mindent nembír ki. Képek: Kola Sándor.

Amennyiben októbertől áprilisig tart a telettetés, ez az általam alkalmazott és ajánlott időszak, akkor a vegetációs időszak májustól szeptemberig tart. Fontos, hogy miután „felébresztettük” kaktuszainkat, ne zúdítsunk rögtön sok vizet a nyakukba. Az első hónapban csak óvatosan öntözzük, fokozatosan szoktassuk a nedvesség felvételéhez. Ha túl hirtelen kapnak túl sok vizet, akkor előfordulhat, hogy nem képesek felszívni azt, és elrohadnak a gyökereik. Ami még fontos, ha már öntözzük őket, mindig alaposan locsoljuk meg, viszont két öntözés között mindig várjuk meg, míg kiszárad a földlabda. Ez nyáron akár naponta is lehet, ha valami oknál fogva egy locsolás kimarad, nem kell másnap pótolni. Ha nem várjuk meg, míg kiszárad a föld, akkor túlöntözzük őket, amit ha huzamosabb ideig teszünk, kaktuszaink elrohadhatnak. A saját magam által sikeresnek mondható gyakorlatom ellenére a lépcsőházban igen, de egyáltalán nem javasolom a fűtött lakásban történő átteleltetést. Egyértelmű tapasztalatom, hogy a legtöbb kaktusz pusztulását a helytelen tartási körülmények okozzák, a túlöntözés és a téli melegen tartás. De, akinek van *"tehetsége"*, egy próba, nem kerül túl sokba! A tavaszi ébredésüket a növényeink jelzik. Kezdetben február végén, március elején már alig bírtam nézni az egyre

4. Ruff József (Orosháza) erkélyen nyaraltatott és lakásában teletetett kaktusza.

kelnek, beindul nedvkeringésük, és egyre élénkebbek lesznek kaktuszaik. Egyeseknél láthatjuk a kezdődő virágrügyeket. Egyre több növényen, a növény tetején friss, üde zöld elszíneződést tapasztalhatunk. Ugyanitt található a hajtásúcscs a tenyészőcsúcscsal. Ezzel a változással adja tudtára gazdájának a téli nyugalmi állapotból való ébredését, de egyben azt is jelzi, az öntözés elkezdhető. Az öntözés előtt, ha nem tettük meg ősszel, számba kell vennünk növényeinket. Melyiket kell feltétlenül átültetni, külön kell kezelni azokat, amelyeket megtámadott valamelyik kártevő, esetleg más sérülést találunk! Az előző mondatban utaltam arra, nem vagyok híve az évenkénti átültetésnek. Valamikor rögzült az agyamba, ahogy a szétültetés előtt a kicsi növények egymással tülekedve akartak szabadulni szorult helyzetükből. Azután győztesek módjára, új helyükön is ugyanezt tették, képesek voltak a cserépet is kettétörni. Látni kell, hogyan érzi magát a cserépben, növekszik-e, virágzik-e, javíthat-e a friss kaktuszföld helyzetén? Két-háromévente azonban nem árt átültetni, de ekkor alapos átvizsgálással, gyökérkezeléssel is egybekötve. Nem győzöm hangsúlyozni, elengedhetetlen a mértékletesség, és fokozatosság, nagyon fontos, hogy lassan szoktassuk hozzá kaktuszunkat a nagyobb vízmennyiséghez. A heti öntözés mellett gondoskodnunk kell arról is, hogy a kaktusz kellő mennyiségű fényhez jusson. Ha elmúlnak az éjszakai fagyok és a hőmérséklet nem süllyed már gyakran 6-8 C° alá, kivihetjük kaktuszaikat a szabadba. Nálam ennek az ideje szorosan összefügg a cseresznye virágzásával. Április közepére "fent" eldöntik, lesz, vagy nem lesz fagy? Ha igen, csak az elvirágzás után kerüljenek szabadba. Ez a szerencsésebb, ugyanis nem kell a lehullott virágszirmokat hónapokig szedegetnem a kaktuszaim tuskéiról. Tapasztalatom szerint ez a legoptimálisabb idő. Egy kis takarás mellett ekkor még kellő időt kapnak arra, hogy megszokják a napfényt. Ha később május-júniusban kerülnek az erős napsütésbe, akkor szinte biztosan károsodni fognak, mert a hirtelen napsütés, égési foltokat okozhat rajtuk. A kaktuszok csak akkor érzik jól magukat, ha naponta legalább 4-5 órát közvetlenül süti őket a nap. Ez nagyon lényeges. Ellenkező esetben nem fejlődnek megfelelően. Jó, ha megjegyezzük, szürkés-kék színű viaszos bevonatú kaktuszok jól bírják a tűző napsütést, míg a levélzöld színűeket védeni kell a napsugaraktól. A kaktusztartás legfontosabb szabálya,

zsugorodó, már-már haldokló küllemű kaktuszaikat. Most már tudom, hogy a kaktuszkereskedő ezt az időszakot várja, számolja, tavasszal hány vásárló keres majd, akiknek elpusztult a növénye, mert megöntözték azokat, nem bírván a látványt. Az szinte biztos, a növény ezt a locsolást nem éli túl. Ha valamilyen csoda folytán mégis megmarad, elveszíti szépségét, megnyúlik, torzul. Hangsúlyozom, a növényt nem kell sajnálni, mert ez neki a természetes, és az életben maradásához nélkülözhetetlen. Ha betartjuk a pihenőidőszakot, és világos helyen állt a növény, ez idő alatt készül fel a következő évi fejlődéshez és virágzáshoz. Tavasszal a nappalok hosszabbodásával és a hőmérséklet emelkedésével arányosan, csak kicsivel több nedvességet kapjon, de még mindig csak óvatosan, nehogy a cél előtt rontsunk el mindent. Ilyenkor legjobb 2-3 naponként a légtérbe permetezve növelni a hiányzó nedvességet. Természetesen vigyázzunk, a növényeink testét ne érje víz. Ebben az időszakban, de főleg március végén, a határozottan melegebb és naposabb időjárás beköszöntével egyre inkább életre

akkor locsoljuk, ha már teljesen száraz a földje. Tavasszal inkább reggel, nyáron inkább este, mert éjszaka jobban megmarad a nedvesség és többet tud felhasználni a növény. Amennyiben borús, párás idő van, én sem szoktam meglocsolni, de ha már nagyon kiszáradt a földjük, akkor adok nekik enyhe vízpermetet. A vízpermet akkor is jól jön nekik, ha épp meg lettek locsolva, vagy még nem száradt ki a földlabda. Egy kis felfrissülés mindig jól esik nekik. Viszont arra figyeljünk, csak kora reggel, vagy este öntözzünk, permetezzünk, ugyanis ha a növények testén vízcseppek maradnak, azok az erős napsütésben nagyítóként gyűjtik össze a napsugarakat és ez a növények megégését is okozhatják. Az évek során ezt sokszor tapasztaltam. Nagyon sokára tud a növény megszabadulni az égési sérülésétől. Az öntöző víz mindig langyos legyen és állott, de legjobb az esővíz. A cserép vagy tartóedény alján mindig legyen kifolyónyílás, hogy a felesleges víz könnyen megszökhesen. Az öntözés gyakoriságát a hőmérséklet befolyásolja. Májustól júniusig, valamint szeptembertől októberig is bővebben lehet locsolni, ugyanis ez a négy hónap a kaktuszok növekedési időszaka. Ha ekkor kellő vizet és tápoldatot kap, nagyon meghálálja, és akár duplájára is megnő. Néhány éve jelent meg a piacon az a bizonyos virágtáp guanóval. Én a kifejlődés és növekedés időszakában havonta két alkalommal 3 liter öntözővízbe egy kupaknyi tápanyaggal locsolok. Ez a nyugdíjasnak sem költséges, de néhány galambász-madarász barátom olcsóbban is megússza. Nálam mindig az a gyakorlat, hogy a teletetés előtti 2-3 héttel már ne locsoljuk a kaktuszokat, hagyom őket teljesen kiszáradni, így nem lesz probléma a teletetéssel. Tehát október végén vagy a fagyos idő beálltával kerülnek be a szabadból. Télen ideális a gimnokalíciumaim elhelyezése a fiam télikertjében, míg a többieknek marad a világos, fűtetlen helyiség, pl. szoba, lépcsőház. De a fűtött szobában is átvészelik a telet, ha nem locsoljuk!

Nagy Sándor, Jászberény

Irodalom

Nagy Béla: *Növényházi dísznövények termesztése és hajtatása*. 437-453. o. Budapest, 1986.

Hunt, David: *The New Cactus Lexicon*.

Libnár Antal: *Dél-Amerika legszebb kaktuszai*.

Nemes Lajos - Szabó Dezső: *Kaktuszok*.

Subik, Rudolf - Kunte, Libor: *Kaktuszok enciklopédiája*.

www.kaktuszlap.hu

http://kaktusz-farm.hu/gondozas_page.htm#tartas <https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%96ko1%C3%B3gia>

MAGYAR KAKTUSZ ÉS POZSGÁS TÁRSASÁG PROGRAMJA 2018. I. FÉLÉVBEN

Január – Téli szünet

Február 24. szombat: Sérült növények túlélése

Előadó: Szászi Róbert

Április 14. szombat: KÖZGYŰLÉS

Április 23. hétfő: Föld napja rendezvény

Kaktuszok és állatok barátsága és egyéb érdekességek.

Előadó: Nagy József

Április 26. csütörtök: Föld napja rendezvény

Földünk különös növényei a kaktuszok. Ideje: 12:30-13:30

Előadó: Nagy József

Április 28. szombat Látványos pozsgás növények

Előadó: Rácz László

Május 26. szombat Látogatás a Botanikus Kertben

Szervező: Rácz László

A programok helye és ideje a külön nem jelölteké: Csapókerti Közösségi Ház
Debrecen, Süveg u.3. (a Kassai úti benzinkútnál lévő Jánosi utca végén, a templomnál).
Megközelíthető a 19-es autóbusszal! Kezdesi időpont a jelzett napokon: délután, 16 óra!

FRIČ-I MEGNEVEZÉSEK ÉS A MA HASZNÁLTOS ALAKJUK

MELLÉKLET „ALBERTO VOJTĚCH FRIČ, EGY RENDKÍVÜLI ÉLETÚT” CÍMŰ SOROZATHOZ
2. RÉSZ

Írta: *Fábián László*

Ebben a jegyzékben azok az elnevezések is szerepelnek, amelyeket ő fedezett fel újra, saját nevet alkalmazott rájuk, esetleg le is írta őket. Néhány hasonló jegyzékből igyekeztek ezeket az elnevezéseket kihagyni, főleg, ha azokat Frič munkatársai gyűjtötték, vagy az útjai során, vagy mint önálló begyűjtők. Ezért például a hasonló jegyzékek szerzői meg sem említik a *Napina mandragorana* Frič n. n. fajt, melyet barátja küldött neki Mexikóból és később Backeberg áthelyezte a saját *Gymnocactus* nemébe, mint *G. mandragora* (Frič) Backbr. Frič a másoktól származó növényeket sohasem titkolta el, de nem is különítette el a saját felfedezéseitől. Ezzel megnehezíti a jegyzék elkészítését, mert sokszor nem tudhatjuk, hogy az egyes fajok milyen módon kerültek be gyűjteményébe. Ki kellene vonni belőle ezeket a neveket, annak ellenére, hogy Fričnek tulajdonítják őket. Ilyen növénye például a *Notocactus muller-moellerii* Frič faj, melyet Frič megjegyzései szerint Muller-Melchers úr talált Montevideónál, csak három példányban. Ennek ellenére a jegyzéket ilyen formában jelentetem meg, hogy a Frič sorozatomban szereplő megnevezések mindenki számára világosak legyenek. Ha annak idején Frič az összes megnevezését a szabályoknak megfelelően írt volna le, teljesen eltérő neveken ismernénk ma kedvenceinket. Mivel 2015-ben megjelent a kaktuszok-családjának újabb értelmezése, ezért a nemzetségneveket e mű szellemében fogom megjeleníteni. A melléklet csak átfogóan ismerteti azokat a fajokat, melyeket Frič felfedezett, vagy munkatársai fedeztek fel. Az összes általa említett taxon kitenne egy vaskosabb füzetet. Például csak a *Rebutia* nemzetségnél több mint 300 nevet említ. A *Hymenobolivia* nemzetsége sem tartalmaz kevesebb megnevezést. Igyekeztem főleg azokat a fajokat jegyzékbe szedni, melyek előfordulnak Frič sorozatomban. Talán az olvasónak ilyen módon sikerül majd fogalmat kapni arról, hogy milyen hatalmas munkát végzett el az élete során.

Fábián László
Udvard, Szlovákia

ECHINOPSIS Zucc.

backebergii Frič n. nud. = *E. werdermannii* Frič n. nud. = *E. werdermannii* Frič ex Fleischer

brasiliensis Frič n. nud.

derenbergii Frič

nigrispinosa v. *aureiflora* Frič n. nud.

schwantesii Frič

tucumanense Frič n. nud.

werdermannii Frič n. nud. = *Echinopsis werdermannii* Frič ex Fleischer

ECHINOREBUTIA Frič = **AYLOSTERA** Speg.

pectinata Frič n. nud. = *Aylostera spegazziniana* Backbrg.

pseudodeminuta Frič n. nud. = *Aylostera pseudodeminuta* (Backbrg.) Backbrg. non Frič

robustiflora Frič n. nud.

ESCOBARIA Br et R.

fobei Frič = *Fobea viridiflora* Frič

intermedia Frič n. nud.

EUREBUTIA Frič = **REBUTIA** K. Sch.

citricarpa Frič n. nud. = *Rebutia xanthocarpa* v. *citricarpa* Frič ex Backg.

hahnii Frič n. nud.

salmonea Frič n. nud. = *R. citricarpa* v. *salmonea* Frič n. nud. = *R. xanthocarpa* v. *salmonea* Frič ex Backbrg.

grasneri Frič n. nud. (*E. grässnerii* Frič n. nud.)

turbinata Frič n. nud.

violaciflora v. *aureispina* Frič n. nud.

FOBEA Frič

viridiflora Frič = (*Escobaria lloydii* Br. Et R. ?), a növényt Theo Schwarz fedezte fel.

FRAILEA Br. et R.

dadakii Frič n. nud.

chrysacantha Frič n. nud.

pseudograhliana Frič n. nud.

pseudopulcherima Frič n. nud. = (*F. pseudopulcherrima* (Hort.) Borg?)

FRISEA Frič = **PYRRHOCACTUS** Berg. emend. Backbrg.

umadeave frič = *Pyrrhocactus umadeave* (Frič) Backbrg.

GYMNOCALYCIUM Pfeiff.

citriflorum Frič n. nud. = (*G. hyptiacanthum* v. *citriflorum* Frič n. nud.?)

curvispinum Frič n. nud.

curvispinum v. *catamarca* Frič n. nud.

curvispinum v. *portezuelo* Frič n. nud.

denudatum v. *anisitsii* Hort.

gibbosum v. *altheae* Frič n. nud.

gibbosum v. *caespitosum* Frič n. nud. = *G. gibbosum* v. *caespitosum* Frič ex Fleischer

gualinchoiense Frič n. nud.

guanchin Frič n. nud. = *G. guanchinense* Frič n. nud. = *G. guanchinense* Schütz

horizontalonium Frič n. nud. = *G. spegazzini* v. *horizontalonium* Frič n. nud. (*G. spegazzinii* Br. Et R. ?)

hyptiacanthum v. *citriflorum* Frič n. nud.

knebelii Frič n. nud. = (*G. schickendantzii* v. *knebelii* Frič ex Backbrg.?)

knebelii v. *marsoneri* Frič n. nud. = (*G. marsoneri* Frič n. nud. ?)

marsoneri Frič n. nud. = *G. marsoneri* Frič ex Y. Ito

michanovichii (Frič et Gürke) Br. Et R.

michanovichii v. *stenogonum* Frič n. nud. = *G. michanovichii* (Frič et Gürke) Br. Et R. v. *stenogonum* Frič et Pažout

michoga Frič n. nud. = *G. michoga* Frič n. nud. = *G. michoga* Frič ex Y. Ito

mostii v. *centrispinum* Frič n. nud. = (*G. mostii* v. *centrispinum* Hort.?)

nidulans Frič n. nud.

nidus Frič n. nud.

occultum Frič n. nud. = *G. occultum* Frič ex Schütz

occultum v. *flore-roseo* Frič n. nud. = *G. bodenbenderianum* (Hoss.) Berg.

quehlianum v. *caespitosum* Frič et Kreuzinger n. nud.

riojense Frič n. nud. = *G. lariojense* Frič n. nud. = *G. riojanum* Frič n. nud. = *G. riojense* Frič ex Pažout

saglione v. *flavispinum* Frič n. nud.

saglione v. *longispinum* Frič n. nud.

sp. salta n. nud.

stuckertii Frič n. nud. = *G. schickendantzii* (Web.) Br. et. R.

uruguayense v. *flore-roseo* Frič n. nud. = *G. uruguayense* v. *roseiflorum* Y. Ito

venturii Frič n. nud. = *G. venturianum* Frič n. nud. = *G. baldianum* (Speg.) Speg.

BÁTORSÁGPRÓBÁLÓ TÉLÁLLÓ KAKTUSZ

KERT-ÉSZ

Írta: *Czauner Péter*

Sok hobbikertész szeretne olyan növényt tartani, amiről mások azt hiszik, a mi klímánkon nem telet ki. Vannak olyan kaktuszfajták, amelyek jobban bírják a telet, mint egyik-másik ismert kerti növényünk. A kaktuszok egy része képes néhány fagyos órát túlélni. Eredeti élőhelyükön ugyanis gyakorta a nappali 40 fok feletti hőmérsékletet éjszaka 0 fok alá zuhanó hideg követi. A zöld fakíroknak, meg sem kottyán, ha 24 órán belül 40-50 fokot ingadozik a hőmérséklet. De ez a fagyűrés még nem jelent télállóságot. Egy-egy faj kitűnő fagyűrő, de nem télálló.

A kaktuszok szerelmesei hosszú listákat, tesztekkel küldenek egymásnak, hogy milyen körülmények között mely növényük élte túl a szabadban a telet. Ettől függetlenül a kaktuszok téli felkészítéséhez kevésbé értők számára eligazodásul szolgálhat, hogy nagy biztonsággal az Opuntia (medvetalp-félék) és a Cylindropuntia (bokorkaktuszok) számítanak a mi klímánkon biztos télállóknak. Ezek a kaktuszok maguktól felkészülnek a télre, fagyállóvá alakítják nedveiket, a felesleget eltávolítják, és egyes fajok rémisztően ráncos levelekkel várják a fagyos napokat. Általában azt szeretik, ha csekély gyökérzetük környéke száraz, mert a leállított vízfelvétel idején hamar kirohadnak.

Más kaktuszcsaládok esetében - bármit is állítson eladójuk - jobb az óvatosság, mert a drága növények többsége általában védett téli helyet kíván. Aki télálló kaktuszokkal próbálkozik, készüljön fel a kudarcélményekre. Problémát jelenthet például hogy a télálló kaktuszok fagyűrése sem végtelen, a több telet átvészelt csodát elviheti egy mínusz húsz fok fölötti időszak. Az enyhe tél is rejt veszélyeket, hiszen ha túl sok nedvességet kap ilyenkor a kaktusz, az

is a végét jelentheti, ezért a talaj vízelvezetéséről gondoskodni kell. Arra is vigyázni kell, hogy időben „leálljon” a kaktusz, mert ha nem húzódik vissza (például túl sokáig kap öntözővizet), akkor még aktív állapotban kaphatja a hideget, és már ki is lehet dobni. Kezdők először próbálkozzanak a valóban szinte mindent kibíró Opuntia humifusával, keressék az interneten a rutinos kaktuszosok leírásait. Tanuljanak bele a télálló kaktuszokba, tapasztalják ki, hogy kertjük klímájában milyen példányoknak tudnak tartós életfeltételeket biztosítani. És persze pusztakézzel ne nyúljunk a kaktuszokhoz, mert nemcsak a tüskéikre, hanem a nagyon apró „szőreikre” is vigyázni kell.

Czauner Péter

Népszabadság. 121. szám, 2007. május 25., 20. o.

Egy téli menő: Opuntia humifusa.

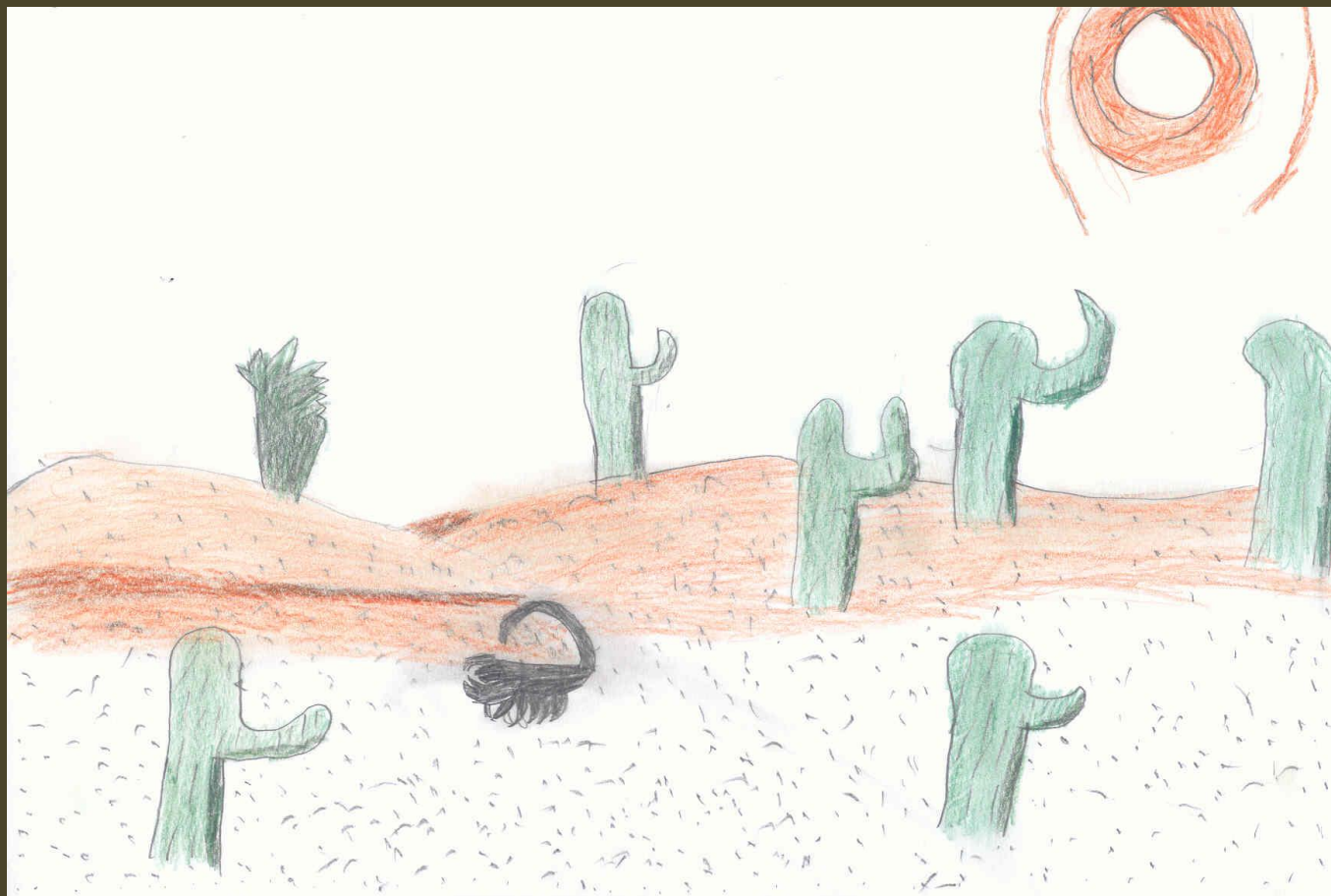
ETIMOLÓGIA SZÓTÁR

Pozsgásnövény elnevezések jelentése latin, német és magyar nyelven.
Etymological dictionary - denotation of the succulent names in Latin, German and Hungarian languages.

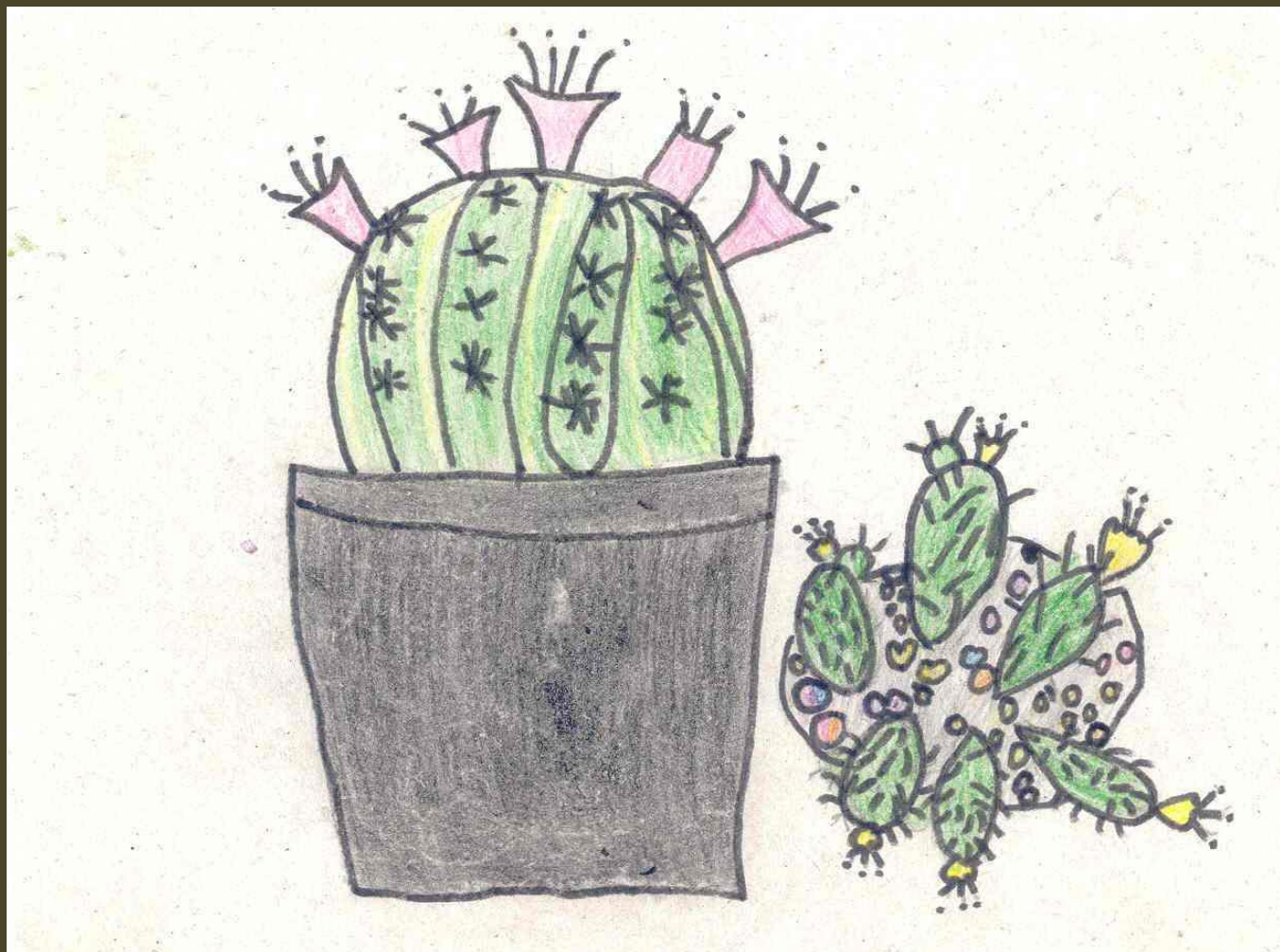
L

lembcke	benannt nach H. Lembcke	Lembcke-féle
lengdobleriana	benannt nach Lengdobler	Lengdobler-féle
leninghausii	benannt nach F. G. Lenninghaus	Lenninghaus-féle
lenselinkianus	benannt nach dem Lensselink	Lensselink-féle
lenticella	die Rindenpere	paraszemölcs
lentus, lenta	zäh, die Zäh	szívós, sűrű
lenticularis	oval	lencsealakú
Leocereus	C. benannt nach A. P. Leao	Leao cereusa
leona, leonensis	benannt nach Herkunft: Nuevo Leon, Mex.	Leonból való
leoncita	benannt nach Herkunft: Leoncita	Leoncita-ból való
leonii	benannt nach Sr. A. P. Leon	Leon-féle
lepida	niedliche, zierliche	finom, tetszetős, helyes, csinos
lepidanthus	beschupptblütiger	pikkelyes virágú
lepidocarpum	mit schuppigen Früchten	Pikkelyes termésű
Lepidocoryphantha	schuppencoryphantha	pikkelyes Coryphantha
lepidotus	schuppig	pikkelyes
Lepismium	schuppenrhipsalis	pikkelyes (Rhipsalis)
leprosorum	schorfige	varras, varrasodott
leptacanthus, leptacantha	dünn stachelig, dünn blütiges	vékonytövisű, vékonyvirágú
laptanthus. leptanthum	dünnblumig, dünnblütiges	ritka (vékony ⁹ virágú
leptocaulis	dünnstengelig	vékonyszárú
Leptocereus	dünn Cereus	Vékony cereus
Leptocladodia	dünn zweigiger	vékony ágú, vékonyan elágazó
leptophis	dünntriebiger	vékony hajtású
leucacanthus	weiss-stachelig, helldorniger	fehértövisű
leucantha, leucanthus,	weissblümig, weissblütige	fehértövisű
leucanthera		fehértövisű
Leuchtenbergia	benannt nach E. B. Leuchtenberg	Leuchtenberg-féle
leucocarpus	weissfrüchtige	fehértermésű
leucocentra		fehér közepű
leucocephalus	weissköpfig (behaarter)	fehérfejű, fehérhajas
leucocomus	weiss-schopfig	fehérbóbitás
leucomallus, leucomalla	weiss-wollig	fehérgyapjas
leucorhodantha, leucorhodanthus	weiss-rotblumig	fehér-piros virágú

Rajzolta Horváth Adrienn, Bocskai István Általános Iskola, Debrecen.

Rajzolta Bora Patik, Arany János Általános Iskola, Létavértes.